

**STRENGTHENING OF DEMOCRACY AND
POLICY DEVELOPMENT CAPACITY
OF POLITICAL PARTIES**

**EVALUATIERAPPORT VAN HET
NIMD – PROGRAMMA IN SURINAME
2003-2008**

G.A. de Bruijne
M.E.M. Brunings-Stolz

Mei 2008

Nederlandstalige versie

INHOUD

SAMENVATTING

LIJST VAN AFKORTINGEN

I	INLEIDING	6
II	DOELSTELLINGEN EN STRATEGIE VAN HET NIMD PROGRAMMA	8
III	METHODOLOGIE	10
IV	POLITIEK RAAMWERK	12
V	EVALUATIE VAN HET NIMD-PROGRAMMA IN SURINAME	17
	V.1 Programma-activiteiten	
	V.2 Percepties en inzichten	
	V.3 Suggesties voor toekomstige samenwerking	
VI	DE DEMOCRACY UNIT	27
	VI.1 Structuur	
	VI.2 Programma management en besluitvormingsprocedure	
	VI.3 Suggesties voor verbetering	
VII	NIMD/UNDP/UNIVERSITEIT –SAMENWERKING	31
VIII	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	33
BIJLAGEN		
1.	Terms of Reference	39
2.	Overzicht van ontmoetingen en interviews	45
3.	Namenlijst van geïnterviewde personen	48

SAMENVATTING

In Suriname ondersteunt de NIMD het project “Strengthening of Democracy and Policy Development Capacity of Political Parties”, waartoe het bij de jaarwisseling 2005-2006 een overeenkomst gesloten heeft met de Regering van Suriname en de Anton de Kom Universiteit van Suriname. Het project wordt uitgevoerd door de Democracy Unit die binnen de universiteit functioneert. Het doel is de institutionele versterking van democratische structuren in Suriname, capaciteitsversterking van politieke partijen voor het effectief formuleren en monitoren van nationaal ontwikkelingsbeleid op een participatieve en transparante wijze, en het bevorderen van participatieve democratie.

Dit evaluatierapport beziet, na een typering van het politiek raamwerk in Suriname, het verloop en de stand van zaken met betrekking tot dit project. Daartoe zijn gesprekken gevoerd met Ministers, besturen van politieke partijen en met representanten van het maatschappelijk middenveld.

Over het algemeen, al is er onderlinge variatie, wordt dit project door de politieke partijen gewaardeerd. Dit bleek ook in de contacten met de Klankbordgroep van het project, die bestaat uit vertegenwoordigers van de politieke partijen c.q combinaties en als zodanig een nuttig gespreksplatform is. Bij representanten van het maatschappelijk middenveld werd het programma van betekenis geacht, al was de bekendheid met het programma niet alom.

De uitvoering van het programma heeft door allerlei omstandigheden, die in dit rapport worden aangegeven, wel vertraging opgelopen. Getracht zal moeten worden om in de komende tijd het programma toch zo veel als mogelijk adequaat te realiseren. In het bijzonder het ‘train de trainers’ project, dat het kader van de politieke partijen met betrekking tot democratie (verder) wil bekwamen, wordt essentieel geacht. Op de succesvolle ingang via seminars wordt met nieuwe thema’s ingehaakt. Andere punten die naar voren zijn gebracht betreffen het stimuleren van contacten met andere actoren; bewustwordingsprogramma’s via radio; koppeling aan het decentralisatieproces; opzetten van relevant onderzoek; het inschakelen van wetenschappelijke bureaus van politieke partijen; realisering van relevante contacten met verwante organisaties in het Caribisch Gebied. Cruciaal is de vraag hoe in Suriname programma’s een ‘democratische inborst’ kunnen bevorderen en versterken.

Geconcludeerd wordt dat wat tot nu toe is georganiseerd en gepresenteerd door velen nadrukkelijk wordt gewaardeerd. Indien de NIMD en/of de Universiteit van Suriname zouden besluiten het programma na afloop van dit project te beëindigen zal dit, zo is onze indruk, in Suriname als een verlies worden ervaren, mogelijk zelfs bij hen die nu hun bedenkingen hebben.

LIJST VAN AFKORTINGEN

Politieke partijen

- A 1 - Alternatief 1
- ABOP - Algemene Bevrijdings en Ontwikkelings Partij
- BEP - Vereniging Broederschap en Eenheid in de Politiek
- BVD - Basispartij voor Vernieuwing en Democratie
- DA-91 - Democratisch Alternatief 1991
- DNP-2000 – Democratisch Nationaal Platform 2000
- KTPI - Kaum Tani Persatuan Indonesia
- NDP - Nationale Democratische Partij
- NPS - Nationale Partij Suriname
- SPA - Surinaamse Partij van de Arbeid
- VHP - Vooruitstrevende Hervormings Partij (1973)

Overige

- ACP - African, Caribbean and Pacific (Group of States)
- CARICOM – Caribbean Community
- CLO - Centrale van Landsdienaren Organisatie
- COL - Confederatie voor Organisaties van Landsdienaren
- DU - Democracy Unit
- EC - European Commission
- FTAA - Free Trade Area of the Americas
- IDB - Inter-American Development Bank
- IPP - Instituut voor Publiek en Politiek
- MDG - Millennium Development Goal
- NGO - Niet-gouvernementele organisatie
- NIMD - Netherlands Institute for Multiparty Democracy
- NOS - Nederlandse Omroep Stichting
- NOVA- NOS-VARA
- UNDP - United Nations Development Program
- UvS - Universiteit van Suriname
- VSB - Vereniging Surinaams Bedrijfsleven
- WTO - World Trade Organization

I INLEIDING

Wetenschap kan niet voorschrijven wat democratie behoort te zijn. Wetenschap kan wel, vanuit uitgangspunten zoals die in de Verklaring van de Rechten van de Mens en andere United Nations verklaringen, aangeven op welke wijzen democratie gestalte kan krijgen en hoe dat in de wereld en in verschillende landen, al dan niet doeltreffend gebeurt. Er kan veel geleerd worden, als men wil leren en implementeren.

Cruciaal is de vraag hoe in Suriname programma's een 'democratische inborst' kunnen bevorderen en versterken. Er kunnen en moeten programma's worden opgesteld waarin men technisch leert van democratisch relevante issues en hun implementatie. Maar of dat zal gebeuren hangt af van de mentale insteek waartoe dergelijke programma's dienen uit te nodigen. De analyse wat democratie is en zou moeten zijn, wordt in allerlei gesprekken door een ieder telkens vrij duidelijk verwoord, maar zodra men zelf aan de macht is, lang niet altijd transparant geïmplementeerd; soms integendeel. Hoe valt het één met het ander te verbinden?

In een bewustwordingsprogramma dat voor Suriname relevant is, dienen die issues naar voren te komen die beter zicht geven op wat democratie kan zijn, d.w.z. een transparante organisatie van de overheid en eveneens van andere verbanden in de samenleving, waarin beslissingen worden genomen die binnen de context van de relevante VN-verdragen de vrijheden van de gehele bevolking en van haar organisaties garanderen, en zoveel als mogelijk welvaart en welzijn binnen de samenleving optimaal bevorderen. Democratie vraagt om beleid dat door een meerderheid gesteund wordt en tegelijkertijd daarin de rechten en kansen van minderheden positief in ogenschouw neemt.

Democratiebeoefening vraagt in dat verband om een inhoudelijk en mentaal bewuste middenklasse, om een maatschappelijk middenveld dat wat te zeggen heeft – in de dubbele zin: inhoudelijk en organisatorisch. Dat ruimte heeft en niet met militair geweld bedreigd wordt, of door 'straf' zonder werk komt. Die middenklasse is in Suriname momenteel zwak ontwikkeld.

Een volk heeft kort begrip. In 1980 is de revolutie door velen verwelkomd. Na Fort Zeelandia in 1982 en Moiwana in 1986 en alles wat daarmee samenhang kwam daar verandering in en leek in 1987 het getij gekeerd te zijn. Maar dit is slechts beperkt gebeurd; militaire bewindvoering behoort sindsdien weliswaar tot het verleden, maar een stabiele democratie lijkt er niet te zijn. Zo wordt in 1999 de regering bij demonstraties a.h.w. naar huis gestuurd en scoren in peilingen momenteel de partijen die toen de macht bezaten hoog – het alternatief lijkt op dit moment kennelijk weinig te overtuigen.

In Suriname is de "Democracy Unit" (DU) van de Anton de Kom Universiteit van Suriname reeds een aantal jaren bezig met activiteiten gericht op het bevorderen van het democratisch bewustzijn onder politieke partijen. Sociale wetenschappers hebben middels onderzoek en programma's gericht op de institutionele versterking van politieke partijen getracht om democratische principes de basis te doen zijn van het algemeen politiek denken en handelen. De DU is daarin ondersteund door het **NIMD Programme "Strengthening of Democracy and Policy Development Capacity of Political Parties"**. Dit programma had tussen 2003 en 2005 een voorfase die begin 2006 in een project resulteerde. De jaren 2003-2008 zijn

onderwerp van deze evaluatie die zich in het bijzonder richt op dat wat in het programma heeft plaats gevonden.

Na een korte beschrijving van de doelstellingen en strategie van het NIMD-programma en van de methodologie, wordt met achtergrondinformatie van de politieke situatie in het land het kader geschetst waarbinnen de DU functioneert. Dan volgt een evaluatie van het programma met daarin o.a. een verslag van gevoerde gesprekken met politieke partijen en een ruim aantal organisaties van het maatschappelijk middenveld, die van belang zijn voor de bevordering en beleving van democratie in woord en in daad. Ook de DU zelf, als organisatie, is onderworpen aan een evaluatie. Daarna is de samenwerking met de UNDP aan de orde gesteld en in het laatste deel van het verslag zijn de conclusies en aanbevelingen opgenomen.

II DOELSTELLINGEN EN STRATEGIE VAN HET NIMD-PROGRAMMA

Zoals aangegeven in de “Terms of Reference” (zie bijlage) richt het NIMD-programma zich voornamelijk op drie interventiegebieden, t.w. het meerpartijen politiek stelsel, politieke partijen en de relatie tussen de politiek en het maatschappelijk middenveld (sociale partners en NGO’s). In Suriname ondersteunt het NIMD- programma hervormingsactiviteiten die door de deelnemende politieke partijen in onderling overleg zijn vastgesteld. De algemene doelstellingen van deze activiteiten zijn:

- Het verminderen van polarisatie en het bevorderen van sociale en politieke cohesie
- Het verminderen van fragmentatie, en het vergroten van stabiliteit en voorspelbaarheid in het politiek systeem
- Institutionele versterking van politieke partijen, het op vreedzame wijze oplossen van conflicten en beleidsontwikkeling binnen het meerpartijen politiek stelsel
- Speciale aandacht wordt besteed aan groepen die ondervertegenwoordigd zijn in de politiek, zoals vrouwen, jongeren en inheemsen

Bij het realiseren van deze doelstellingen staan in het programma drie ingangen centraal, t.w.:

1. De institutionele versterking van democratische structuren in Suriname, waarbij een stel nationaal geadopteerde democratische principes wordt ontwikkeld dat als referentiekader functioneert. De Democracy Unit van de Universiteit van Suriname dient zich daartoe de plaats te hebben verworven van een (inter)nationaal erkend instituut voor onderzoek en de ontwikkeling van democratie in Suriname.
2. Versterkte capaciteit van politieke partijen om effectief nationaal ontwikkelingsbeleid te ontwikkelen op participatieve wijze. Politieke partijen moeten zijn voorzien van kennis en instrumenten om op effectieve wijze hun respectieve partijprogramma’s te ontwerpen met daarin de partijbeginselen en de benadering van nationale vraagstukken zoals democratisch bestuur, armoedebestrijding, het verwezenlijken van de Millennium Ontwikkelingsdoelstellingen, en Suriname’s positie in regionale en internationale handelsovereenkomsten (CARICOM, FTAA, EC/ACP Cotonou overeenkomsten, WTO). Politieke partijen dienen toegerust te zijn met de nodige kennis en vaardigheden om deel te nemen aan discussies over vraagstukken die van nationaal belang zijn voor de ontwikkeling van het land. Er dienen brede discussies te zijn gevoerd over een stel ontwikkelingsvraagstukken die van nationaal belang zijn en die op een gezamenlijke en gecoördineerde wijze dienen te worden aangepakt ter ondersteuning van een nationaal omschreven ‘Vision 2020’.
3. Versterking van de participatieve democratie in Suriname. Politieke partijen zijn zich bewust van de wijze waarop door het volk in het algemeen wordt gedacht over democratie en nemen maatregelen om op effectieve wijze het vertrouwen van het publiek in politieke partijen als democratische instituten te versterken. Daarbij dienen partij- en verkiezingsprogramma’s op participatieve wijze te worden besproken en toegelicht. Politieke partijen hebben een strategisch plan voor de participatieve betrokkenheid van hun kiezers gedurende, maar ook buiten verkiezingstijd.

Aangezien de volgende verkiezingen in 2010 zullen plaatsvinden, zullen volgens het jaarplan 2008 de programmadoelstellingen vooral geconcentreerd zijn op het versterken van de capaciteit van politieke partijen m.b.t. herziening en ontwikkeling van partijbeleid, zodat de partijen hun programma's voor de volgende verkiezingen naar behoren kunnen formuleren. Deze periode moet ook worden aangewend om onderwerpen aan de orde te stellen die het bewustzijn van partijleden, journalisten en het electoraat in het algemeen kunnen vergroten. Er zal vooral aandacht worden besteed aan armoedebestrijding en het uitwisselen van kennis en ervaring met deskundigen uit de regio.

In het kader van strategisch partnership wordt het programma nationaal uitgevoerd door de "Democracy Unit" van de Anton de Kom Universiteit van Suriname en is er een samenwerking aangegaan met het United Nations Development Program (UNDP) die echter in 2008 is beëindigd.

Tegen de achtergrond van genoemde doelstellingen en strategie heeft de evaluatie van het NIMD-programma "Strengthening of Democracy and Policy Development Capacity of Political Parties" plaatsgevonden.

III. METHODOLOGIE

De evaluatie heeft in de maanden april en mei 2008 plaats gevonden. Allereerst zijn door de Nederlandse evaluator in Den Haag en via email ontvangen documenten bestudeerd. Daarna zijn enkele gesprekken met bij dit project betrokkenen gevoerd. De Surinaamse evaluator heeft via email documenten ontvangen en bestudeerd. Van 17 april tot en met 3 mei hebben zij vervolgens in Suriname 33 interviews gehouden en aan de verslaglegging gewerkt. De verslaglegging is na terugkomst van de Nederlandse evaluator in Nederland gezamenlijk voltooid.

Het team heeft goed kunnen werken en samenwerken. Over het algemeen zijn wij door de verschillende gesprekspartners telkens positief ontvangen en hebben de gesprekken kunnen voeren die wij beoogden. Wij hebben allereerst gesproken op de Democracy Unit met dr. J. (Hans) Breeveld, de projectcoördinator en daarna met leden van de Projectraad, t.w. dr. J. Breeveld, voorzitter en drs. A. Boldewijn, drs. H. Jap A Joe en mr. J. Kasdipowidjojo, secretaris.

Vervolgens hebben wij ons mogen presenteren aan twee Surinaamse Ministers, t.w. dr. R. van Ravenswaay, Minister voor Planning en Ontwikkelingssamenwerking, die het contract van het project mede-ondertekend heeft, en met drs. M. Hassankhan, Minister van Binnenlandse Zaken, die dé Surinaamse initiator van het project is, alsmede aan Mevrouw Tanya van Gool, Ambassadeur van Nederland in Suriname.

Helaas heeft de President van de Republiek Suriname geen tijd kunnen vrijmaken om ons te ontvangen. Toen na de onthulling van het standbeeld van H.A.E. Arron, Minister President tijdens de onafhankelijkheidswording van Suriname, de Nederlandse evaluator hem kort mocht spreken en zei dat dit zeer jammer was, stelde de President dat hij t.a.v. het project 'zijn bedenkingen' had. In november 2007 heeft hij bij zijn Keynote Address ter gelegenheid van het 30-jarig bestaan van het Onafhankelijk Kiesbureau wel zeer duidelijk gesproken over een 'tamelijk geruisloos proces van infiltratie'.

In de daarop volgende dagen – het precieze tijdschema is in een bijlage weergegeven – hebben wij met de verschillende organisaties die, op een of andere wijze, met het project te maken hebben of voor wie het project o.i. van betekenis is, gesproken.

Het betreft :

- Het Bestuur van de Universiteit, i.c. de voorzitter drs. A. Li Fo Sjoel. Het Bestuur is de formeel verantwoordelijke ten aanzien van het project. Wij spraken tevens met het Bestuur van de Faculteit der Maatschappijwetenschappen en met vertegenwoordigers van de Financiële Unit van de Universiteit.
- De Country Director van de UNDP, mr. Th. Gittens, en een medewerker over de relatie UNDP-NIMD-Universiteit van Suriname.
- De 'Klankbordgroep' van het Project. Hierin zijn 9 vertegenwoordigers van politieke partijen vertegenwoordigd, t.w. 4 van de 'coalitiepartijen', 3 van de 'oppositiepartijen', en 2 van geen zetels in de Assemblee bezittende partijen. Er waren bij ons gesprek 6 partijen vertegenwoordigd. Daarna hebben wij bij het bezoek aan de

politieke partijen nog een lid en een waarnemend lid van deze groep gesproken.

- Besturen c.q. vertegenwoordigers van politieke partijen. Wij hebben gesproken met vertegenwoordigers van 9 van de 12 partijen in de Assemblee, t.w. de ABOP, BVD, DA-91, DNP-2000, KTPI, NDP, Pertjaja Luhur, SPA en VHP. Helaas hebben wij niet gesproken met het Bestuur van de NPS omdat deze een gesprek niet nodig vond.¹ Wegens ziekte van de voorzitter is niet met de BEP gesproken, terwijl door een misverstand het gesprek met A1 geen doorgang kon vinden.
- De Districtsadministrateur, de heer Nalim, en vijf leden van de Districtsraad van Paramaribo-Noord, omdat o.i. ook politieke democratie op regionaal en lokaal niveau van betekenis is. Daarom is tevens gesproken met
- Mr. B. Ahmadali, Managing Director van het, door de IDB gefinancierde, Decentralization and Local Government Strengthening Program (DLGP).
- Vertegenwoordigers van de sociale partners, w.o. het Bestuur van de Vereniging Surinaams Bedrijfsleven, vertegenwoordigers van het Vakbewegingsoverleg Ravaksur en de Besturen van de werknemersorganisaties CLO en COL.
- Vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, t.w. de IRIS (de Interreligieuze Raad in Suriname), het Bureau Forum NGO's en het Platform NGO's voor Vrouwen en Ontwikkeling.

Wij hebben overleg gevoerd met de sociale partners en het maatschappelijk middenveld, omdat contacten tussen politieke partijen en deze organisaties in het belang van de politieke democratisering zijn.

De documenten en de interviews hebben een goede basis geboden voor dit verslag.

¹ Er zij aan toegevoegd dat via gesprekken, buiten de projectcoördinator om, ons wel is gebleken dat binnen de NPS, zowel in het eerste als het tweede echelon, het bestaan en de activiteiten van de DU en het programma op prijs worden gesteld.

IV POLITIEK RAAMWERK

Het is hier niet de plaats om tot een uitvoerige analyse te komen van de politieke ontwikkelingen zoals die zich in Suriname na de onafhankelijkheid in 1975 hebben voorgedaan.

Een ieder die zich enigermate bij Suriname betrokken voelt, weet van de militaire machtsovername van 25 februari 1980, van de Decembermoorden op 8 december 1982, van de daarna toenemende strijd binnen het land, onder meer leidend tot Moiwana in 1986, van het formele terugtreden van de militaire macht in 1987, en van de daarop volgende verkiezingen die toen door de partijen die in 1980 waren weggeschoven royaal werden gewonnen.

In onze gesprekken is het proces inzake de Decembermoorden van 8 december 1982 nauwelijks naar voren gebracht. Het proces loopt doch langzaam en het is, in elk geval voor de buitenstaander, niet duidelijk wanneer de werkelijke verhoren en ondervragingen gaan beginnen, eventuele vonnissen zullen worden geveld, of dit voor de verkiezingen van 2010 zal zijn en welke precieze implicaties dit in de Surinaamse politiek zal hebben. Eventueel kunnen ze zeer fors zijn maar wat en hoe is nu moeilijk in te schatten. Op de achtergrond is dit een cruciale kwestie, maar naar buiten toe komt deze nauwelijks naar voren.²

Formele democratie

De politieke opbouw van Suriname is historisch sterk verbonden met een koppeling aan de etnische groepen die in de plantagetijd het land zijn binnengebracht en binnengekomen. De 'traditionele' partijen kennen in de regel een duidelijke etnische grondslag en in de nieuwere grotere partijen die een meer multi-etnisch karakter kennen, spelen bij de interne machtsverdeling de verschillende etnische groepen toch een herkenbare rol.

Sinds 1987 kent Suriname, met uitzondering van de korte periode tijdens en na de zgn. Kerstcoup in 1990, wederom formeel een democratisch bestuur waarin de politieke partijen de samenleving sterk domineren. Er hebben zich in de afgelopen 20 jaar nieuwe machtsverhoudingen in de politiek gevormd. Er is steeds meer een tweedeling ontstaan als het gaat om in het politieke machtscentrum te komen. Daarin krijgen de traditionele partijen van het eerste uur (VHP, NPS, KTPI en PSV) bij elke verkiezing minder stemmen. Partijen als de VHP en de NPS moeten dus met steeds meer andere partijen samenwerken, waardoor er gelegenheidscoalities ontstaan. Nu wordt het land onder leiding van President Runaldo Ronald Venetiaan bestuurd door een regering van acht partijen, t.w. de VHP, NPS, Pertjaja Luhur, DA'91 en de A-Combinatie (ABOP, BEP en Seeka). Wat daarbij opvalt is dat er geen eenduidige coördinatie is om de inzichten – en de belangen – van de partijen te harmoniëren en in effectief beleid om te zetten.

Een groot probleem van dit soort coalities is - naast de traagheid in besluitvorming – de gebruikelijke allocatie van hulpbronnen in de ruimste zin waar consensus over

² Wel is in een gesprek in het kader van de missie door een niet-politicus de vrees uitgesproken dat er na 2010 'een moordenaar' aan het bewind zou kunnen komen'.

moet worden bereikt: wie krijgt de verschillende posities, vergunningen, aan wie en waar wordt grond verstrekt etcetera. Dat lijkt voor de ontwikkeling van het land geen bevorderlijke manier.

Suriname kent daarbij bovendien een USA-systeem van het benoemen van topfunctionarissen - elke politieke verandering brengt ook een verandering in de eerste lijns ambtelijke posten met zich mee, iets wat de continuïteit van uitvoering van reeds ingezet beleid vaak blokkeert.

Indien een minister in zijn kring van adviseurs om een concreet vraagstuk op te lossen ook niet-partijgenoten betreft, wordt dit opmerkelijk gevonden en leidt het binnen de eigen partij – en soms ook hogerop - tot veel vraagtekens.

Minstens zo essentieel is een specifieke karakteristiek van de Surinaamse politiek en van de bestuursuitoefening, namelijk het gebrek aan inhoudelijke beleidsgerichte samenwerking. Zo wordt, ook als dit voor de hand zou liggen, tussen ministeries ten aanzien van ministeries-overschrijdende problemen niet samengewerkt. Dit gebeurt zeker niet indien de ministers van verschillende politieke kleur zijn, maar ook indien dit wel zo is, is samenwerking niet vanzelfsprekend. Ook binnen ministeries is samenwerking tussen afdelingen geen regel. Eigen belang en vrees zijn mogelijk verklaringen, maar in elk geval schaadt het de werking van de politiek. Dat Suriname allesbehalve een communicatiedemocratie is valt juist vertegenwoordigers van internationale organisaties sterk op. Gezegd werd in dit verband van verschillende zijden dat het Surinaamse onderwijs (met individuele uitzonderingen) te hiërarchisch is, eigen initiatief niet bevordert en een type burger - en ambtenaar - aflevert dat 'onmondig' is en geen vragen stelt.

Iets vergelijkbaars lijkt te gelden binnen de politieke partijen die vrijwel alle sterk van bovenaf gestuurd worden. De beslissingsmacht berust in sterke mate bij de voorzitter, met een vaak zeer kleine kring om zich heen. Daarom is het ook gebruikelijk dat zij die de regeringspolitiek bepalen ook in de partijen het heft geheel in handen hebben. Als dat niet gebeurt, kan dat tot *clashes* leiden zoals in 2000 binnen de NDP wat tot de splitsing van de partij in NDP en DNP-2000 leidde.

Daaraan zij toegevoegd dat patronage – het regelen van specifieke gunsten voor de leden van de eigen achterban – in de Surinaamse politiek een niet onbekend verschijnsel blijft. Gedurende twee van onze gesprekken (zowel van de coalitie als de oppositie) werd patronage resoluut afgewezen, maar het politiek uitgevoerde beleid dat daarop met verve werd uiteengezet kan niet anders dan als patronagepolitiek benoemd worden. Democratie zeggen en democratie doen zijn niet hetzelfde.

Dit leidt er ook toe dat het vertrouwen van velen van de bevolking in de werking van politieke partijen alles behalve groot is. Hoezeer tijdens verkiezingscampagnes de gehele bevolking op de been lijkt te zijn, van een feitelijke betrokkenheid bij het functioneren van politieke partijen is in de periodes tussen de verkiezingen weinig sprake.

'Politiek is meer dan politieke partijen'

De politieke partijen functioneren in een samenleving waarin ook andere organisaties hun stem doen horen. Vanuit één van de grotere politieke partijen werden in dit verband de 'kerken', d.w.z. de religieuze organisaties, als de meest gezaghebbende instituten genoemd.

Van betekenis zijn in het bijzonder de ‘sociale partners’, d.w.z. het bedrijfsleven en de vakbeweging; de vakbonden zijn deels betrokken op een specifieke politieke partij.

Daarnaast zijn de NGO's van betekenis. Hun werkgebied reikt tot verschillende maatschappelijke sectoren, zoals armoedebestrijding, gezondheidszorg, vrouwen en ontwikkeling, mensenrechten en op het gebied van trainingen en opleidingen. De relaties met de overheid zijn alles behalve optimaal. NGO's stellen dat de overheid niet goed met hen samenwerkt en dat de rol van de ‘civil society’ niet goed wordt (h)erkend. Men wil wel positieve contacten met de overheid, juist om een langeretermijnvisie te ontwikkelen. ‘Politiek is meer dan politieke partijen.’ Vanuit één van de grotere ‘traditionele’ politieke partijen werd benadrukt dat de relaties met de NGO's verbeterd zouden moeten worden.

Onvrede

Gold in 2005 de problematiek van veiligheid en criminaliteit als hoofdprobleem, vandaag scoort dit lager, want de veiligheid is nu (iets) groter dan een aantal jaren terug omdat de criminaliteit veel effectiever wordt bestreden. In dit opzicht is de onvrede verminderd. De bestrijding van criminaliteit wordt nu als ‘normaal’ beschouwd. Er worden nu nadrukkelijk andere punten van onvrede genoemd, met name de prijsstijgingen en de woningnood.

Macro-economisch is de positie van Suriname nu redelijk stabiel. Onder deze regering – enerzijds mede dankzij het beleid van de Governor van de Centrale Bank en anderzijds vanwege extra inkomsten uit de winning en export van natuurlijke hulpbronnen en de stijging van het toerisme, dit laatste vooral maar niet alleen uit Nederland – zijn de valutakoersen min of meer stabiel gehouden, althans die ten opzichte van de US\$. Naast positieve effecten (overmakingen) heeft de stijging van de eurowaarde in Suriname ook negatieve effecten. Terwijl de export in US\$ is, worden er veel goederen uit Europa geïmporteerd – ook consumptiegoederen, waartegen de overheid nu waarschuwt.

Echter, van een doorvloeien van macro-niveau naar micro-niveau is weinig te merken. Cijfers van het Algemeen Bureau voor de Statistiek laten zien dat de verdeling van de groei van het nationaal product ertoe heeft geleid dat de afgelopen jaren de inkomensverschillen zijn toegenomen. Er zijn inderdaad nog veel echt armen. Van evenwichtige economische groei die om min of meer geschoolde werkgelegenheid vraagt is weinig sprake. Bepaalde productiesectoren, zoals de agrarische sector, lijken te zijn verwaarloosd.

De recente ontwikkelingen op de wereldmarkt hebben voor de ‘gewone’ bevolking duidelijk negatieve effecten. De prijzen van rijst – een basisvoedsel - zijn de afgelopen maanden meer dan verdubbeld. En als is er nu bij de banken vraag om geld is ten behoeve van investeringen in de rijstsector, dan biedt dat de consument nog geen voordelen. Eveneens speelt in een veel benzine gebruikend land de stijging van de olieprijs fors. De regering heeft nog geen effectieve antwoorden kunnen vinden om deze daling van de koopkracht tegen te gaan, al zijn in mei 2008 de salarissen van de ambtenaren, aov-vergoedingen etc. met terugwerkende kracht tot 1 januari met 10% verhoogd. En er is vrees voor inflatie die de huidige daling van de rente – onder meer van betekenis voor de woningbouw – teniet zou kunnen doen.

Een en ander leidt duidelijk tot onvrede, al heeft deze zich nog niet geuit in demonstraties zoals in 1999 toen de bevolking vanwege de inflatie met forse prijsstijgingen werd geconfronteerd. Deze onvrede kan ook politieke effecten hebben.

Suriname-Nederland

In de politieke ontwikkeling van Suriname heeft Nederland in het verleden een belangrijke rol gespeeld. De verhouding Suriname-Nederland heeft, kort gezegd, iets van een liefde-haat verhouding, zeker bij hen die voor de onafhankelijkheid in 1975 geboren waren. Hoezeer de samenwerking tussen de overheden vermindert nu de zgn. verdragsmiddelen hun einde naderen is op geheel andere wijze Nederland ook nu duidelijk aanwezig, in mensen (een belangrijk deel van het kader heeft de Nederlandse nationaliteit), in goederen, in ideeën, en in communicatie (sommige kranten hebben pagina's Nederlands nieuws en op de tv zijn het NOS-Journaal en NOVA zeer zichtbaar.)

De verhoudingen met Nederland lijken momenteel zonder veel actuele problemen. De toespraak van de Minister van Buitenlandse Zaken op de receptie ter gelegenheid van Koninginnedag was, behoudens een - ditmaal korte - alinea over de 100% controle op Schiphol, positief. Nederland werd nadrukkelijk bedankt voor de steun na de vliegcrash bij Benzdorp. Het bezoek op 13 en 14 mei van de Nederlandse Minister President en de Minister van Buitenlandse Zaken werd verwelkomd.

Toch ligt de verhouding gevoelig, iets wat ook zijn effecten had en heeft op het NIMD programma in Suriname.

Met het oog op 2010

De tweedeling tussen de huidige regering en oppositie heeft zich recent versterkt nu er een mammoet-coalitie is aangekondigd, waarin de NDP en DPN-2000 zich samen met kleinere partijen bundelen met het oog op de verkiezingen van 2010. Wat die zullen brengen is nog geheel onduidelijk. Het houdt verband met de precieze coalities die gevormd zullen worden, mede in de strijd die rondom de kandidatuur voor het Presidentschap wordt gevoerd. Daarover wordt nu druk gespeculeerd en bepaalde kandidaten, zoals de voorzitter van Pertjaja Luhur, melden zich – wat tot reactie leidt.

De beantwoording van de vraag wie, d.w.z. welke persoon en welke partijen in 2010 het bewind zullen gaan leiden, is speculatief. Dat er een wisseling komt is in elk geval alles behalve uitgesloten.

Daarbij is ook niet duidelijk wat ditmaal de effecten van het kiesstelsel zullen zijn. Het huidige kiesstelsel dat in de Grondwet van 1987 is vastgesteld, is, zo bleek ook uit de gesprekken die wij voerden, onderwerp van veel discussie. De zetels in de Nationale Assemblee worden via de districten gekozen. Binnen de districten geldt een evenredige vertegenwoordiging, waarbij het stelsel van de restzetels sterk in het voordeel van grote partijen werkt wat bundeling c.q. coalitievorming bevordert. Echter, de zetelverdeling tussen de districten is onevenredig – een stem in het district Coronie heeft bijv. vijf maal zoveel waarde als één in Paramaribo. De zetelverdeling werkt met name ten gunste van het binnenland en daarmee voor de partijen die daar hun basis hebben. Wijziging van dit stelsel lijkt, tenminste op korte termijn, alles behalve aannemelijk.

Wat tegenover ons benadrukt werd is dat bij de komende Presidentsverkiezing de zetelverdeling in de district- en de ressortraden van cruciaal belang zal zijn omdat, indien er geen 2/3 meerderheid in de Nationale Assemblee is, de keuze voor de nieuwe President in de Verenigde Volksvergadering, die 891 leden telt, via deze stemvoorkeur zal worden bepaald.

Van betekenis is dat de keuzes bij deze regionale en lokale verkiezingen beïnvloed zullen worden door de inzet en het beleid van de kandidaten met betrekking tot de implementatie van de mogelijkheden die de financiële decentralisatie in een aantal districten sinds korte tijd biedt.

V EVALUATIE VAN HET NIMD-PROGRAMMA IN SURINAME

V.1 Programma-activiteiten

In het kader van strategisch partnership wordt het programma nationaal uitgevoerd door de “Democracy Unit” van de Anton de Kom Universiteit van Suriname en werd er een formele samenwerking aangegaan met het United Nations Development Program (UNDP).

Het NIMD programma heeft in Suriname niet zonder reden via de Universiteit van Suriname ingang gevonden. In april 2001 heeft zich daar de studiegroep Democratie en Bestuur – later “Democracy Unit” genoemd - geformeerd vanuit een kleine groep wetenschappers die nadrukkelijk geïnteresseerd waren en zijn in vragen die met politieke democratie en democratisering samenhangen. In januari 2002 was er een eerste missie vanuit de NIMD naar Suriname die adviseerde dat een eventueel NIMD programma zich niet zozeer op de financiering van afzonderlijke politieke partijen zou dienen te richten maar “should focus on facilitating exchange between Surinamese political parties in Latin America and the Netherlands to strengthen skills and knowledge of the political parties” - een en ander, gezien de politieke situatie in Suriname, in samenhang met de UNDP als internationale organisatie. Door de “Democracy Unit” werd in 2002 een rondetafelgesprek met deskundigen/betrokkenen belegd, waarin ook met vertegenwoordigers van politieke partijen op essentiële vragen in de Surinaamse politiek werd ingegaan. Daarna is met de NIMD en in samenhang met de UNDP – zie hoofdstuk VII - een voorbereidend project opgezet. Het seminar van maart 2003 over het thema “Beleidsontwikkeling bij politieke partijen” kan als de start van dit voorbereidend project worden beschouwd, dat in december 2003 formeel is getekend door de Voorzitter van het College van Bestuur van de universiteit en de verantwoordelijke voor de UNDP. In juni 2003 hebben drie Surinaamse docenten in Den Haag geparticipeerd in de NIMD workshop met betrekking tot “operationalizing institutional development criteria for political parties”. Eind september 2003 heeft een NIMD missie Suriname bezocht voor verder overleg. In november en december zijn seminars georganiseerd met thema’s als “Media en Politiek” alsmede “Politieke ontwikkeling en politieke systemen in Suriname en de regio.” Met de politieke partijen werd gezamenlijk en afzonderlijk overleg gevoerd wat uitmondde in een groot gemeenschappelijk overleg in Theater Unique op 28 juni 2004. Tijdens dit overleg is door alle partijen een project ondersteund, waarvan “strengthening of political parties in the area of policy development and capacity to identify, formulate and monitor national policies” het oogmerk is. De Democracy Unit moest een onafhankelijk instituut worden - met een visie op het proces van het versterken van de democratie in Suriname. Er werden een aantal thema’s geformuleerd die van belang geacht werden, zoals percepties van democratie, criteria voor politieke partijen, electorale stelsels, het terugroepen van parlementariërs, interne partijdemocratie, financiering van politieke partijen en patronagesystemen. In een kort daarop volgend seminar werden een aantal kernthema’s als actiepunten ter bevordering van de democratie benoemd, zoals de ontwikkeling van een ethische code voor politici, de ontwikkeling van een systeem om de politieke transparantie en aansprakelijkheid te versterken, het versterken van de Trias Politica, de dialoog tussen politieke partijen bevorderen, gericht op een langetermijnvisie voor het land (Vision 2020). Kortom, zeer nastrevenswaardige oogmerken tot het bevorderen van de democratie en de nationale ontwikkeling.

Dit nam niet weg dat bij de leiding van het land zich de vrees ontwikkelde dat een en ander zou leiden tot specifieke politieke actie. Er werd negatief gereageerd op interpretaties vanuit de DU op uitslagen van opinie-onderzoeken. Dit bracht toen ook

spanning met zich tussen de leiding van de universiteit en de Democracy Unit – iets wat de inhoudelijke zelfstandigheid van de DU in gevaar bracht. Dit bracht een lid van de DU die ook voorzitter is van een kleine politieke partij en het principe van de DU een warm hart toedraagt, ertoe zijn werkzaamheden binnen de DU te beëindigen.

Aan de opstelling van het project is toch succesvol verder gewerkt, van Surinaamse zijde onder leiding van de historicus drs. M. Hassankhan. Dit heeft geleid tot het vaststellen van een door het NIMD ondersteund plan, lopend van 1 januari 2006 tot 30 november 2008, gericht op de **Strengthening of Democracy and Policy Development Capacity of Political Parties**. Het werd op 30 december 2005 ondertekend, namens de overheid door dr. Ricardo van Ravenswaay, Minister voor Planning en Ontwikkelingssamenwerking, en namens de partners door drs. Allan Li Fo Sjoë, Voorzitter van het College van Bestuur van de universiteit a.i., mr. Jim Kasdipowidjojo, Democracy Unit en Dr. Ingeborg Ebong-Harstrup, UNDP Resident Representative; in het document is vermeld dat NIMD als de financier optreedt.

Voor de uitvoering van het programma is bij de Democracy Unit hiertoe een bureau gevormd dat sinds begin dit jaar gehuisvest is in een klein, effectief overkomend gebouw. Er is een projectcoördinator, dr. Hans Breeveld, een project officer, mevr. mr. S. Sewradj, en een secretaresse die opereren in samenwerking met een projectraad, bestaande uit vijf personen, wetenschappers vanuit/rondom de universiteit. Het project heeft sinds een half jaar een formele en (in principe vier maal per jaar) vergaderende Klankbordgroep bestaande uit 9 leden van de verschillende politieke partijen (4 van de coalitie partijen, 3 van de oppositie en 2 van niet zetels hebbende partijen). Tevens is er een platform (ook genoemd een plenaire vergadering) bestaande uit alle aan het project deelnemende partijen, welke twee keer per jaar bijeenkomt.

Gezegd kan en moet worden dat het programma ambitieus is. Er wordt – op zich met recht en reden – veel beoogd. Echter, binnen de kleine drie jaar die er voorgesteld zijn, zal het in het geheel niet worden gehaald. Hiervoor zijn verschillende redenen aan te wijzen die deels ook in het volgende hoofdstuk worden uiteengezet.

Dat het initiële programma niet is gehaald blijkt uit de onderstaande verhouding tussen uitgaven en inkomsten in de periode oktober 2006-december 2007:

Financiën tussen oktober 2006 en december 2007	uitgegeven	begroot
1. Institutional strengthening of democratic structure of Suriname	7,063	75.000
2. Strengthened capacity of political parties	12,074	70,000
3. Strengthened participatory democracy in Suriname	29,030	123,000
4. Effective technical coordination programme components	91,000	144,000
5. Effective financial and administrative support	88,200	123,000
6. Totaal	227,368 ³	535,000

De lagere uitgaven worden in beperkte mate bepaald door de goedkopere realisatie, enerzijds (wat positief is) door goedkopere huisvesting etc. voor de seminars, anderzijds door een bescheidener participatie van buitenlandse sprekers. Dit laatste is niet als positief te beschouwen, want zo wordt ook duidelijk dat het oogmerk om met name met de Caribische landen zinvol contact te leggen nog nauwelijks is gerealiseerd. Dit wordt mede toegeschreven aan de moeilijke bereikbaarheid van Suriname, vanwege de beperkte vliegverbindingen en de weinige tijd die buitenlandse deskundigen ter beschikking hebben.

In belangrijke mate zijn de beperkte uitgaven toe te schrijven aan het achterwege blijven van een belangrijke taak die de DU op zich wil nemen en heeft genomen namelijk het doen en laten doen van onderzoek ter voorbereiding van seminars en meer over het algemeen ten behoeve van de realisering van politieke democratisering in Suriname. Kennelijk is de Projectcoördinator, in samenwerking met de Projectraad, er niet in geslaagd de beoogde relevante onderzoeksvoorstellen met betrekking tot politieke democratisering te (doen) schrijven en uit te doen voeren. In het laatste hoofdstuk wordt hierop teruggekomen.

Van betekenis is wel dat er sinds oktober 2006 tenminste 8 seminars hebben plaats gevonden en er een klankbordgroep is ingesteld. Op de seminars werden onder meer besproken: Politieke partijen en de volkssoevereiniteit, MDG's (illusies of bereikbaar), de interactie tussen politieke partijen en politieke instituties, vragen rondom het terugroepen van Assembleeleden, decentralisatie en burgerparticipatie, de financiering van politieke partijen, alsmede in februari jl. de mogelijkheid van de introductie van een stemwijzer, een onderwerp dat door mevrouw Van Dijk van het IPP werd ingeleid. Deze seminars zijn in de regel als waardevol bevonden – zie V.2. Echter, de publicaties rondom de seminars – die juist in de eerste jaren een aantrekkelijke uitkomst van de activiteiten van de DU waren, zijn de laatste tijd achterwege gebleven. Gezegd wordt dat dit nu prioriteit heeft.

In 2007 is het oude programma losgelaten en is er voor 2008 een nieuw jaarplan gemaakt, waar een trainerscursus en de stemwijzer deel van uitmaken, en de onderzoekscomponent is verminderd. Helaas is er nog steeds geen begin gemaakt met de introductie van het

³ Afrondingsverschil.

Programma ‘**train de trainers**’, een opleidingsaanbod voor de vorming, training en opleiding van politiek kader in Suriname. Volgens de stukken had deze training reeds medio 2007 moeten aanvangen. Naar verwachting zal het nu uiterlijk september 2008 van start gaan. In eerste instantie was een concept van deze training vanuit de DU samengesteld. Eén van de leden van de Klankbordgroep, tot wiens academisch veld training behoort, heeft een nieuwe en aantrekkelijke opzet ‘Investeren in Democratie’ gemaakt die nu ter positieve discussie is.

Ten aanzien van de stemwijzer kan gesteld worden dat uit de verschillende gesprekken met de politieke partijen is gebleken dat zij het project wel interessant vinden, maar niet direct relevant voor Suriname.

Er was enige huiver dat de resultaten van de stemwijzer openbaar zouden worden omdat de selectie van de participanten eenzijdig zou zijn – onder wie bijv. veel uit Suriname afkomstige personen met een Nederlandse nationaliteit. Tegenover de vertegenwoordigers van politieke partijen is wel telkens gesteld dat in eerste instantie een ‘omgekeerde stemwijzer’ beoogd wordt, d.w.z. meer met het naar voren brengen van belangrijke issues en hun koppeling met programma’s.

Het zal een uitdaging zijn voor de DU om het project zodanig aan te passen dat het wel relevant wordt voor Surinaamse politici en de doelstellingen van de DU met betrekking tot het opstellen van beleidsprogramma’s door politieke partijen kunnen worden gerealiseerd.

V.2 Percepties en inzichten

In algemene zin kan worden gesteld dat in Suriname het programma als positief wordt ervaren. In de gesprekken die wij hebben gevoerd heeft nauwelijks iemand de zin van dit programma betwijfeld. Bezinning over democratie en training in democratievoering zijn, zo werd gezegd, belangrijk. Zo werd tijdens het gesprek met het bestuur van een grote coalitiepartij gesteld dat ‘de Democracy Unit een belangrijke rol kan vervullen bij de democratisering van de samenleving. Het is een neutrale plek, die een belangrijke kwalitatieve inbreng kan leveren.’ En dit programma is momenteel dé activiteit die vanuit de Democracy Unit plaats vindt. Daarnaast beoogt de DU ook wetenschappelijk onderzoek. In het vervolg wil men daar meer aandacht aan schenken dan de afgelopen jaren gebeurd is.

a. Leden van de Regering

Bij de Ministers Van Ravenswaay en Hassankhan vindt op zich het programma een goed onthaal.

Dr. R. van Ravenswaay, die het programma mede heeft ondertekend, vindt het nuttig dat de Democracy Unit functioneert. Er is wel een duidelijke verbinding nodig met de civil society. Als Minister van Planning informeerde hij naar de indicatoren die ontwikkeld zijn naar de effecten van het programma. Dat is inderdaad van belang maar harde toetsing van indicatoren kan echter pas na enige tijd en het programma is te klein van omvang om duidelijk zelfstandige effecten precies te kunnen meten. Ten aanzien van het kiesstelsel merkte hij op dat de representatie wel duidelijk in balans moet zijn,.

Het gesprek met drs. M. Hassankhan, de Minister van Binnenlandse Zaken, had in feite een dubbel karakter omdat hij in de jaren voor zijn Ministerschap de Surinaamse ‘godfather’ van

dit programma is geweest. Ook vanuit zijn huidige positie acht hij dit programma zeer zinvol. Hij vindt het van veel betekenis dat binnen de DU op langere termijn gedacht wordt c.q. moet worden. Direct politieke uitspraken kunnen negatief uitpakken. Training is z.i. een essentiële pilaar van dit programma.

b. Ambassadeur van het Koninkrijk der Nederlanden

Ambassadeur mevrouw Tanya van Gool, die ook in Kenya met een NIMD programma te maken heeft gehad, juicht het toe dat ook in Suriname zulk een programma, zij het dan in een andere vorm, functioneert. Met de precieze inhoud heeft zij als zodanig geen enkele bemoeienis. Wel zal zij dezer dagen, voor het eerst, in het gebouw van de DU een gesprek met de Projectraad hebben.

c. Politieke partijen

Langs twee lijnen is met de politieke partijen overleg gevoerd.

Allereerst met de *Klankbordgroep* waarin, zoals eerder aangegeven, door leden van coalitie-, oppositie- en geen zetels bezittende partijen van gedachten wordt gewisseld over de uitvoering van het programma. Op zich is deze groep pas in augustus 2007 van start gegaan en heeft sindsdien driemaal vergaderd. Het bleek ons dat in het huidige politiek functioneren deze klankbordgroep de enige plaats is waar politieke partijen onderling van gedachten wisselen, iets wat door alle participanten in ons overleg als zinnig wordt ervaren. 'Je krijgt meer respect voor visies van anderen'. Het bleek dat van verschillende zijden – coalitie en oppositie – enige aarzeling is met betrekking tot de opzet van een stemwijzer in Suriname. 'Wel interessant, maar niet belangrijk'.

De seminars en workshops worden wel van veel betekenis geacht. Deze geven noodzakelijke informatie en verdieping. Als positief wordt gezien dat er geen pers bij de seminars aanwezig is, zodat de gedachtewisseling over de thema's openlijk kan plaats vinden. De Democracy Unit wordt (h)erkend als staande boven de partijen.

In het gesprek met de Klankbordgroep werd vooral gewezen op de betekenis van trainingen. Er zou eigenlijk voor het verzorgen van zulke trainingen een 'Bestuursacademie voor politiek en samenleving' moeten komen, met een eigen financiering, merkt een der klankbordleden op. Hoezeer direct interne beïnvloeding van politieke partijen wordt afgewezen, werd door enkele gesprekspartners toch gepleit voor directe impulsen naar de partijen toe. 'De DU zou als consultant voor de afzonderlijke partijen moeten kunnen functioneren'.

Er werd eveneens gepleit voor bewustwordingsprogramma's die verder reiken dan de politieke partijen zelf. De DU zou, in overleg met de Klankbordgroep, radioprogramma's rondom politieke democratie moeten verzorgen. Ook zullen nadrukkelijk de niet-stemmers en verkeerd-stemmers moeten worden benaderd.

De Klankbordgroep was unaniem van mening dat het programma zoals dat wordt uitgevoerd een geheel Surinaams programma is.

Met een negental politieke partijen zijn daarna gesprekken gevoerd, soms op het partijkantoor, soms op een ministerie en soms in het gebouw van de Democracy Unit. Vaak bestond de delegatie uit politieke kernfiguren, soms deden ook jongeren mee, die voor

enthousiaste en specifieke inbreng zorgden die de moeite van het overwegen meer dan waard was.

In deze gesprekken zijn thema's aan de orde gesteld die vergelijkbaar zijn met die in de Klankbordgroep. Twee onderwerpen zijn in het bijzonder naar voren gebracht.

Het eerste richt zich op de vraag of hun inziens bij de uitvoering van het programma zij het van waarde achten om ook van inbreng vanuit het 'maatschappelijk middenveld', i.c. de sociale partners, de NGO's en de religieuze gemeenschappen te profiteren. Dit is immers één van de doelstellingen van het programma die tot nu toe niet is verwezenlijkt. De partijen stelden dat h.i. contacten met het maatschappelijk middenveld tijdens seminars en workshops positief zouden uitpakken. Opvallend was in dit verband ook dat verschillende partijen zelf vroegen om de introductie van bewustwordingsprogramma's waarmee de bevolking rechtstreeks bereikt kan worden, met name via de massamedia. Kennelijk is men van oordeel dat hen dat zelf niet (voldoende) lukt.

Vervolgens is, omdat dit in Suriname een gevoelig onderwerp is, nadrukkelijk geïnformeerd in hoeverre er van 'buitenlandse inmenging' bij het programma sprake is. Wij weten dat er bij de leiding van de NPS en, nu in mindere mate, bij die van de VHP, toch serieuze vraagtekens zijn met betrekking tot het programma. Deze hangen – voor zover wij kunnen overzien – enerzijds samen met de vraag in hoeverre 'Nederland ons democratie komt leren'⁴, anderzijds met de vrees dat dit programma het interne functioneren van de partijen rechtstreeks wil beïnvloeden. In de Klankbordgroep werd van NPS-zijde gesteld dat van dit laatste geen sprake mocht zijn. Mogelijk speelt dit ook bij leiders van andere grote partijen, maar dit is in het geheel niet naar voren gebracht.

Bij onze gesprekken met de politieke partijen is door ons dus telkens de vraag gesteld in hoeverre men bij de opstelling en uitvoering van het programma 'buitenlandse inmenging' ervaart. Hoewel de President in november 2007 bij het 30-jarig bestaan van het Onafhankelijk Kiesbureau in dit opzicht harde woorden heeft gesproken, ook over de renovatie van een gebouw op het universiteitsterrein ten behoeve van de Democracy Unit (waarvan de officiële opening twee maanden later wel door één van zijn ministers is geschied) is dit in de verschillende gesprekken niet naar voren gekomen. Er is tegenover ons telkens gesteld dat het programma primair als een Surinaams programma beschouwd wordt, waarbij de concrete invulling geheel aan Suriname zelf toebehoort. Dat gold ook voor de gesprekken rondom het programma 'stemwijzer' dat op verzoek van de projectleiding in Suriname aan de orde is gesteld; zie verderop. Wel is van NDP zijde gesteld dat Nederland 'belangen' heeft met de ondersteuning van dit project en dat die openlijker naar voren zouden moeten worden gebracht – zonder dat daarmee de betekenis van het project negatief werd beoordeeld.

Bij de gesprekken met de besturen van de politieke partijen bleek dat de meesten op de hoogte waren van de ondersteuning van het project door de NIMD. Maar niet altijd – voor 2 oud- ministers was dat nieuw. In een gesprek buiten de politieke partijen werd het als een IDB-project gezien. De IDB is nu een belangrijke donor en ook in het verband van decentralisatie actief.

⁴ Bij de introductie van de verschillende gesprekken is door de Nederlandse evaluator soms gezegd dat de steun vanuit Nederland aan dit programma niet wil zeggen dat de Nederlandse democratie geheel op orde is. 'Een evaluatie van de Norwegian Institute for Multi Party Democracy [een andere NIMD dus] zou mogelijk wenselijk zijn.' Men ziet in Suriname ook het Nederlandse journaal en het Nederlandse NOVA.

Op de seminars/workshops blijft de buitenlandse inbreng overigens beperkt. De afgelopen jaren hebben op de seminars/workshops meer dan 50 personen gesproken, van wie $\frac{3}{4}$ Surinaamer was. De overigen waren voor de helft Nederlanders (onder wie enkelen met Surinaamse wortels) en de andere helft kwam met name uit het Caribisch Gebied. De buitenlandse inbreng werd in de regel als nuttig ervaren. Het is juist jammer dat te weinig relevante expertise vanuit het buitenland, en met name van het Caribisch Gebied, wordt c.q. kan worden ingezet.

Dit onderdeel afsluitend kan worden gezegd dat het programma in zijn uitwerking in de regel thans als positief wordt ervaren. In de appreciatie van het bestaan van het programma is er enig verschil van visie tussen de partijen. Hoezeer in 2004 alle politieke partijen zich akkoord hebben verklaard met het programma, zijn de coalitiepartijen, en dan in het bijzonder de directe leiding, gereserveerder. Toch wordt in feite vanuit alle partijen op de werkvloer nadrukkelijk in het programma geparticipeerd. In de gesprekken met de politieke partijen hebben de DU en het programma centraal gestaan. De interne democratie van de politieke partijen is in feite niet aan de orde gesteld en gekomen.

d. Perceptie en gezichtspunten van de 'buitenwereld'

Er zijn ook gesprekken gevoerd met organisaties uit het maatschappelijk middenveld. Het valt allereerst op dat de DU en het programma niet alom bekend is. Wij hebben begrepen dat het, zeker aanvankelijk, ook geen oogmerk van de DU is geweest om nadrukkelijk met het programma naar voren te komen, gezien de gereserveerdheid bij sommige politieke leiders. 'Ik heb er van gehoord, is het al begonnen?' [zakenman]. Dat gold, zij het in veel mindere mate, ook voor de organisaties waarmee wij spraken.

Op zich is bij de sociale partners de DU en haar activiteiten dus vaak weinig of niet bekend. Wat niet wil zeggen dat bevordering van democratie niet waardevol werd geacht. Alleen, zo werd vanuit de Vereniging Surinaams Bedrijfsleven gesteld, hoe kan je democratie realiseren als de spelers niet democratisch denken. Wat allereerst nodig is, is een democratische inborst. Democratie moet dan ook voet dienen te krijgen in het onderwijsprogramma ter vorming van jongeren. Er werden een aantal thema's genoemd die in het kader van het programma aan de orde zouden kunnen komen.

In het overleg met de vakbeweging kwam in algemene zin naar voren dat men door de overheid te weinig betrokken zou worden bij overleg, bijv. inzake CARICOM-ontwikkelingen. In onze context was belangrijk dat gewezen werd op de betekenis van t.v.-programma's als Krutu en Domineestraat waarin jongeren de kans krijgen te spreken, iets wat duidelijk democratie bevorderend werkt. Mogelijk kan DU, c.q. het programma een rol spelen bij training hoe beleidsmakers met partners om moeten gaan. Ook zou binnen de politieke partijen men zich meer bewust moeten zijn van onderwijs en kinderopvang.

Voor het Bureau Forum NGO's en het Platform NGO's voor Vrouwen en Ontwikkeling zijn de doelstellingen van DU van waarde. Onderlinge contacten zouden met het Bureau Forum NGO's gelegd c.q. met leden van het Platform versterkt moeten worden. Bij het Bureau Forum NGO's werd het principe van gelijkheid – juist van gelijkheid in diversiteit – benadrukt. Dit zou politiek gestalte moeten krijgen, ook in het tegengaan van patronagepolitiek. Tevens werd aandacht gevraagd voor Mensenrechten. Overheid en de *civil*

society zouden veel meer moeten samenwerken, bijv. t.a.v. de suïcide problematiek in Nickerie, het onderwijs in het binnenland, de krakersproblematiek in Groot Paramaribo etc. Politieke partijen zouden tot die samenwerking moeten aanzetten. Van belang zijn ook de discussies rondom decentralisatie en Public Sector Reform. Eén van de vrouwenorganisaties heeft contact gelegd met de DU om gezamenlijk activiteiten uit te voeren in de loop van dit jaar.

Er zij aan toegevoegd dat in het gesprek met één der politieke partijen gesteld werd dat men te weinig contacten heeft met de NGO's, mogelijk omdat deze vaak een 'linkse' signatuur lijken te dragen. Die contacten dienen nu wel te worden gezocht.

Stimulerend was het gesprek met enkele sleutelfiguren uit IRIS, de Interreligieuze Raad in Suriname – vanuit de Rooms-katholieke Kerk, de Arya Dewaker en de Surinaams-Islamitische vereniging. Voor hen was de DU van naam bekend maar zonder verdere directe kennis en bemoeienis. Op zich heeft h.i. de universiteit kennis en inzicht in democratie nodig die ook kan worden uitgedragen naar de samenleving. Er werd gepleit voor een hoogleraarschap inzake filosofie waarin juist aandacht aan democratiebevordering wordt gegeven. Er werd gewezen op in Suriname lopende VN-programma's m.b.t. *capacity building*, relevant voor overheid, bedrijven en *civil society*, wat misschien een goede mogelijkheid tot samenwerking zou bieden. Dit DU programma zou ook een rol kunnen spelen bij de formulering van "VISION 2020", het toekomstperspectief dat Suriname zich moet schetsen. Er werd de hoop uitgesproken dat de DU en het programma niet met politieke infiltratie van de universiteit geconfronteerd zal worden, wat waarschijnlijk sloeg op de discussies rondom de benoeming van een nieuwe voorzitter van het College van Bestuur.

e. Regionaal en lokaal bestuur

Een andere ingang is gevonden in gesprekken met enerzijds Mr. B. Ahmadali, de directeur van het door de IDB gefinancierde financiële decentralisatieproject en anderzijds met de Districtsadministrateur en leden van de Districtsraad Paramaribo. Suriname is immer een sterk centralistisch bestuurd en gestuurd land geweest, waarin regionale en lokale democratie nauwelijks vorm hebben gekregen. In het kader van het 'moderne' denken over bestuur wordt nu ook in Suriname decentralisatie bevorderd – hoe moeilijk dat technisch in een fysiek 'redelijk' groot, maar qua bevolking klein land ook is. Er zijn nu met verve bescheiden decentralisatieprogramma's gestart die ook aan de politiek gekozen districts- en ressortsraden enige zeggenschap en daarmee noodzaak tot inzicht en handelingskennis geven. Het bleek uit de gesprekken die wij gevoerd hebben dat hier goede aanknopingspunten liggen voor een politiek democratiseringsprogramma vanuit de DU, ook omdat hiermee de regionale politieke afdelingen (de 'kernen' etc) versterkt zullen worden.

Ter toelichting: De Wet Regionale Organen (WRO) van 1989, die de politiek-bestuurlijke structuur van de districten en de inrichting en bevoegdheden van de regionale organen regelt, w.o. de planning op het niveau van de districten en de ressorten, is als zodanig niet in uitvoering. In 1998 ging echter, in samenwerking met de IDB, het project "Decentralization and Local Government Strengthening Program (DLGP)" van start. Dit project leidde o.m. tot aanneming in 2003 van de "Interimregeling Financiële Decentralisatie". Deze regeling geeft de districten een beperkte bevoegdheid om eigen inkomsten te genereren en een Districtsfonds op te zetten en te beheren. Een aantal bevoegdheden van de centrale overheid worden overgeheveld naar de daartoe ingestelde districtsorganen, zoals het onderhoud en

verbetering van de secundaire en tertiaire wegen en afwatering, de vuilophaal en – verwerking en de drinkwaterdistributie. Het betreft hier voornamelijk de decentralisatie van taken van het ministerie van Regionale Ontwikkeling, als eerste stap in het decentralisatieproject. De pilot districten voor deze belangrijke hervormingen zijn Nickerie, Wanica, Para, Commewijne, Marowijne, Paramaribo en Sipaliwini (het laatste district werd pas recentelijk bij de zes andere districten gevoegd).

V.3 Suggesties voor toekomstige samenwerking

Het programma is een in Suriname geformuleerd programma dat financieel en inhoudelijk ondersteund wordt door de NIMD doch om politieke redenen, onder UNDP vlag is getekend en uitgevoerd. Recent is de band met de NIMD rechtstreeks gemaakt. Afgezien van de vraag hoe een en ander is verlopen – zie VII – lijkt het ons toch verstandig te bezien in hoeverre het programma in de toekomst via internationale ondersteuning kan worden versterkt. Dat heeft allereerst een politieke dimensie want de verhoudingen tussen Suriname en Nederland blijven in hun intensiteit fragiel. Minstens zo belangrijk is de inhoudelijke ondersteuning die nodig lijkt. Deze kan slechts voor een bescheiden deel uit Nederland worden geleverd. Deze zal mede vanuit internationale organisaties moeten komen. Zowel bij UNDP als bij UNDAF zijn er programma's met betrekking tot *governance* en *capital building* die noodzakelijke inzichten en deskundigen kunnen leveren die voor de realisering van een NIMD ondersteund programma van betekenis zijn. Het programma spreekt ook van het uitwisselen van kennis en ervaring met deskundigen uit de regio. In dat verband zouden ook meer contacten binnen de CARICOM gezocht moeten worden.

In concreto is een en ander uitgewerkt in paragraaf VIII – Conclusies en Aanbevelingen.

VI DE DEMOCRACY UNIT

VI.1 Structuur

De Democracy Unit van waaruit het programma functioneert, is een onderdeel van de Universiteit van Suriname. Binnen de Unit is de uitvoering van het programma momenteel dé activiteit. In feite zijn er momenteel nauwelijks andere activiteiten en is de NIMD de enige donor van de DU. Vanuit de DU worden de contacten met de NIMD als positief ervaren. Gehoopt wordt wel dat de NIMD begrijpt waarom het programma niet geheel op schema verloopt.

De DU heeft rechtstreeks contact met het Bestuur en met name met de Voorzitter van het College van Bestuur van de Universiteit. Dit Bestuur is formeel verantwoordelijk voor het programma en de actuele stand van zaken wordt regelmatig met de Voorzitter besproken. Er is geen inhoudelijke bemoeienis van de zijde van dit Bestuur met de DU, laat staan met het programma.

De Unit is organisatorisch een onderdeel van de Faculteit der Maatschappijwetenschappen. Het bleek ons echter dat er tussen het Bestuur van de Faculteit en de Unit nauwelijks formele contacten bestaan, iets wat ons enigszins heeft verwonderd, omdat dit Bestuur de wel aanwezige aandacht binnen de Faculteit voor de DU het programma mogelijk beter zou kunnen materialiseren.

De Unit bestaat qua personeelsbezetting uit een Projectcoördinator, i.c. de heer dr. Hans Breeveld, een Project Officer, mevrouw mr. S. Sewradj, en een Office Administrator/ secretaresse. Het is gehuisvest in een klein gebouw – vijf kamers – dat recent ten behoeve van de DU c.q. het programma met NIMD gelden (t.w. de huurpenningen die in het kader van dit project betaald worden) is gerenoveerd.

De DU kent tevens een Projectraad, momenteel bestaande uit 6 leden, t.w. dr. H. Breeveld, voorzitter, mr. J. Kasdipowidjojo, secretaris, mw. W. Bechan-Perai, LL.M., drs. A. Boldewijn, drs. H. Jap A Joe, en dr. J. Menke. De Projectraad komt enkele malen per jaar bijeen. Er zijn geen vaste data voor vergaderingen.

Het project heeft sinds een half jaar een formele en (in principe vier maal per jaar) ook vergaderende Klankbordgroep bestaande uit 9 leden van de verschillende politieke partijen (4 van de coalitie partijen, 3 van de oppositie en 2 van niet zetels hebbende partijen). Tevens is er een platform (ook genoemd een plenaire vergadering) bestaande uit alle aan het project deelnemende partijen, welke twee keer per jaar bijeenkomt.

Het financiële beheer van het programma valt onder de verantwoordelijkheid van de afdeling Financieel Beheer van de universiteit. Dit heeft, volgens de UNDP – zie VII - wel voor problemen gezorgd, aangezien bij de wijze van beheer (internationale) financiële spelregels niet gehanteerd werden, zodat telkens bijstelling nodig was.

VI.2 Programma management en besluitvormingsprocedure

In de organisatiestructuur en richtlijnen voor de uitvoering zijn de verantwoordelijkheden t.a.v. het project vrij duidelijk vastgelegd. De rol van het Bestuur van de Universiteit is cruciaal en beperkt. Het bestuur tekent het projectdocument met de UNDP en delegeert de uitvoering van het project aan de Democracy Unit die het project heeft voorbereid. Aan deze delegatie is, voor zover wij weten, in het geheel niet getornd.

De projectcoördinator stuurt en coördineert het project. De Projectraad ondersteunt hem bij het opstellen van raamwerken voor onderzoeksprojecten en seminars/workshops, stelt samen met de PC de concept jaarplannen en de concept jaarbegrotingen op, en let erop dat de uitvoering van het project blijft bijdragen tot de realisatie van de bredere visie van de Democracy Unit met betrekking tot de versterking van de democratie in Suriname, zoals vastgelegd in haar doelstellingen. In de praktijk lijkt de betekenis van de Projectraad een meer adviserend karakter te dragen. Dit laatste onderstreept dat de projectcoördinator een dominerende rol speelt die kracht en onafhankelijkheid moet tonen en waar maken. In de gesprekken met de vertegenwoordigers van die politieke partijen die wij gesproken hebben, werd zijn rol niet bekritiseerd, veeleer gewaardeerd.

Terzijde. De projectcoördinator is – in de goede zin vanzelfsprekend - als burger en als lid van een politieke partij ook persoonlijk actief in het wel en wee van het maatschappelijk gebeuren. Tegelijkertijd zal wat hij persoonlijk opmerkt en stelt te gemakkelijk als een standpunt vanuit de DU en het programma worden gehoord of gelezen. Het lijkt ons dan ook raadzaam indien hij zich ietwat van korte termijn politieke uitspraken onthoudt. Het programma werkt op langere termijn en kan anders door niet welwillende buitenstaanders in gevaar worden gebracht. Wat natuurlijk niet wil zeggen dat er zich op het gebied van politieke democratie en mensenrechten zich zulke situaties zouden kunnen voordoen, dat deze ook vanuit de DU om reacties vragen.

Van belang is wel dat het gehele management – zowel het dagelijkse als het algemene – nadrukkelijk werkt aan de feitelijke, effectieve en snelle realisering van de instrumentele projectdoelstellingen.

Het oprichten en eerste functioneren van de Klankbordgroep kan als winst worden beschouwd. Het is een belangrijk adviesorgaan met wie de concretisering van het programma wordt besproken. Van beide zijden wordt dit momenteel als duidelijk positief beschouwd.

Het Management wordt, zoals reeds is aangegeven geconfronteerd met forse achterstanden in de uitvoering van het project.

In eerste instantie heeft de vertraging te maken met problemen rondom de wisseling van de wacht. Drs. M. Hassankhan, die de initiator van het project was, het voortraject heeft geleid en leiding zou geven aan de eigenlijke projectfase, werd voordat het project een aanvang zou nemen, Minister van Binnenlandse Zaken. Pas op 1 oktober 2006 trad zijn opvolger, i.c. dr. Hans Breeveld, die eerder als lid van de projectraad actief had geparticipeerd, in dienst. In de tussentijd zijn er geen activiteiten verricht. Bovendien heeft het zinvol bezetten van de functie van project officer veel tijd gekost. Pas recent is er in mevrouw mr. S. Sewradj een medewerker

gevonden die tijd, aandacht en deskundigheid in het programma kan steken – al hebben de financiële zaken tot nu toe wel heel veel van haar tijd gevraagd; zie VII.

VI.3 Suggesties voor verbetering

Adequate en spoedige realisering van de doelstellingen van het programma is ons inziens van veel betekenis voor de bevordering van de politieke democratie in Suriname. Dat het programma vertraging heeft opgelopen – ook sinds oktober 2006 – is betreurenswaardig. Het moet waarschijnlijk mede worden toegeschreven aan een gebrek aan voldoende efficiënte organisatie en aan een gebrek aan personele middelen om dat wat beoogd werd te bereiken. Dit geldt in het bijzonder voor het trainingsprogramma en voor het ondersteunend onderzoek met betrekking tot analyse van democratie en democratiemogelijkheden.

Binnen de Democracy Unit zelf verdient het werk van de projectcoördinator versterking. Het verdient aanbeveling indien de project officer zich nadrukkelijker op de inhoudelijke implementatie van het programma zal kunnen richten en de financiële zijde van het programma primair door de financieel verantwoordelijken binnen de Universiteit – volgens de internationaal geldende formele regels – kan worden verzorgd. Mogelijk zouden ook voor korte, afgegrensde activiteiten, tijdelijk jonge medewerkers kunnen worden aangetrokken.

Van betekenis lijkt ons dat de Projectraad zijn functie – die volgens de richtlijnen meer is dan één van advies – intensiever zal vervullen. Deze raad, waarbinnen leden belangeloos en betrokken (soms in sterke mate) functioneren, zou o.i. ook aantalmatig enige versterking behoeven. Het is zinvol te overwegen om deze raad uit te breiden met andere medewerkers van de universiteit die een wetenschappelijk stimulerende bijdrage kunnen leveren of met personen van elders die wetenschappelijk en maatschappelijk verantwoord zich willen inzetten. Het zou daarbij aanbeveling verdienen zich met name te richten op jongeren. Een vergoeding per bijgewoonde vergadering lijkt denkbaar. Binnen de Projectraad zou ook een nadrukkelijker taakverdeling dienen te komen. Het lijkt ook zeer noodzakelijk dat de Projectraad op korte termijn een eigen voorzitter heeft, eventueel van elders.

Er zijn met betrekking tot de leden van de Projectraad voor zover zij in dienst zijn van de universiteit – een lid is gepensioneerd – geen duidelijke afspraken gemaakt over hun tijdsinzet in de DU c.q. het programma. Niet duidelijk is of het tot de werktaak behoort – en dan voor hoeveel % - of dat het geheel vrijetijdswerk is. Zinvol zou zijn indien zij een beperkt deel van hun werktijd als dienstverlening zouden kunnen beschouwen en een iets omvangrijker deel als deel van hun onderzoekstaak als faculteitsmedewerker, iets wat dan uiteraard ook in publicaties c.a. tot uitdrukking zal komen.

Van betekenis lijkt ons ook dat met het oog op het programma duidelijke contacten worden gelegd met de wetenschappelijke bureaus van de partijen. Hoewel deze bureaus beperkt van omvang en kracht zijn, bieden zij de DU toch de mogelijkheid om hen trachten in te weven in de reflectie ten behoeve van de bevordering van democratie.

Het lijkt ook gewenst om binnen de DU een aparte commissie te vormen die zich specifiek richt op de verspreiding van de relevante kennis op de seminars en die op de trainingen verkregen.

Wat de contacten binnen de Universiteit betreft, de contacten met enerzijds het IGSR en anderzijds de studierichting 'Public Administration' zouden, zoals eerder gezegd, positieve effecten kunnen hebben.

Zelfstandigheid?

Er is intern besproken in hoeverre het aanbeveling verdient dat de DU een zelfstandig instituut wordt, ook om eventuele binnenlandse inmenging te vermijden. Momenteel doet dit laatste zich in het geheel niet voor. Vooralsnog moet de winst van zelfstandigheid worden betwijfeld. In feite is de DU slechts een zeer klein instituut dat voor zijn huidige financiering van één enkele buitenlandse donor afhankelijk is. Het bereiken van een geheel onafhankelijke eigen bestuurs- en beheerscontrole zal lastig zijn.

Het project is gestart als een UNDP-UvS project, gefinancierd door de NIMD. Inmiddels is de rol van de UNDP veranderd. Hierop zal in het vervolg worden ingegaan.

VII NIMD/UNDP/UNIVERSITEIT – SAMENWERKING

Bij de start van het project heeft de NIMD, in overleg met de DU, de formele intrede in Suriname via de UNDP gemaakt. Verondersteld werd dat, vanwege de intense en tegelijkertijd broze relatie met de Nederlands overheid, het verstandiger zou zijn zulk een omweg te maken. In het voorafgaande is gerapporteerd dat velen – zij het niet allen – zich ervan bewust waren dat het een door Nederland gefinancierd en gestimuleerd project was dat echter in de regel qua inhoud als een geheel Surinaams project werd gezien en niet als een resultaat van ‘buitenlandse inmenging’.

Het contract inzake dit project is dus door de UNDP met de Regering van Suriname en het Bestuur van de Universiteit getekend. Op het document is vermeld dat het NIMD als de financierder optreedt – in die zin is de omweg dus geheel open geweest.

In de afgelopen jaren zijn de contacten met de UNDP, met name via de heer M. Ooft, de UNDP official, gegaan. Hij heeft, naar zeggen, veel tijd in het project gestoken, vooral omdat de financiële spelregels die de UNDP hanteert, bij het Financieel Beheer van de Universiteit geheel onbekend waren en er niet exact gedeclareerd werd. Dit had ook tot gevolg dat van de zijde van de DU door de project officer, die dan het Financieel Beheer moest ondersteunen, er veel tijd in de financiële rapportage moest worden gestoken die zij eigenlijk aan andere activiteiten had moeten besteden. Echter, ook de afwikkeling van de financiële zaken bij de UNDP zelf vroeg om veel tijd omdat het via verschillende kantoren moest lopen (althoewel dat door de UNDP-vertegenwoordigers tegenover ons werd ontkend) en geld daardoor soms niet op tijd bij de Universiteit werd gestort, waardoor de Universiteit aan de DU geld moest voorschieten. Een en ander heeft ertoe geleid dat de NIMD op 20 januari j.l. aan de UNDP heeft meegedeeld dat in het vervolg het geld rechtstreeks aan de Universiteit van Suriname gestort zal worden. Wij hebben begrepen dat de NIMD-regels m.b.t. financiële afhandeling en verantwoording ‘soepeler’ zijn dan die bij de UNDP. Het is wel te hopen dat het Financieel Beheer van de Universiteit het een en ander nu wel zelfstandig kan afwerken, zodat de financiële verantwoording goed verloopt en de inzet van de project officer slechts beperkt zal behoeven te zijn.

Er zij aan toegevoegd dat ons de juridische situatie rondom het beëindigen van het contract niet geheel duidelijk is. Volgens art VI van het contract is er een opzegtermijn van tenminste 2 maanden. Is die in acht genomen?

Voor zover wij kunnen overzien is de inhoudelijke bemoeienis van de UNDP met het project zeer beperkt geweest – alleen via ‘informele’ adviezen van de heer Ooft. Wij hebben ook niet begrepen dat aan de UNDP nadrukkelijk gevraagd is om advies m.b.t. de concrete invulling van het programma, bijvoorbeeld met betrekking tot koppeling met UNDP programma’s zoals ‘*democratic governance*’ of buitenlandse sprekers.

Het belangwekkende in de contacten met de UNDP was dat in het eerste gesprek dat met de zeer onlangs aangetreden nieuwe Representative, mr Th. Gittens, gevoerd werd, deze zeer enthousiast was over mogelijke inhoudelijke samenwerking tussen UNDP en DU, o.a. met betrekking tot analyses van Public Sector Reform. In het daarop volgende gesprek stelde hij echter, in aanwezigheid van zijn officer R. Martoredjo, die over de stukken met betrekking tot de NIMD beschikte, dat er eerst een duidelijker zicht op de verhoudingen met de NIMD

moest zijn voordat een inhoudelijke samenwerking zou kunnen worden geëffectueerd. Het lijkt ons in het belang van het project dat dit wederzijdse zicht er spoedig komt.

VIII CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

‘ De Democracy Unit is er. De baby heeft het overleefd en het is geen echt discussiepunt meer of ze moet bestaan. Ze is breed geaccepteerd.’ aldus één van de initiatiefnemers die door andere werkzaamheden momenteel slechts op afstand participeert. Dit is inderdaad een visie die wij in onze gesprekken, in het algemeen hebben beluisterd, ook al zijn er wel – belangrijke – uitzonderingen.

Deze positieve insteek houdt verband met het positieve begin van de realisering van het door de NIMD ondersteunde programma “*Strengthening of Democracy and Policy Development Capacity of Political Parties*”. Dit programma, voor zover het is uitgevoerd, wordt in de regel duidelijk gewaardeerd.

Wel heeft het programma, dat in januari 2006 van start zou gaan, door allerlei omstandigheden vertraging opgelopen. Getracht zal dienen te worden om het in de komende tijd, uitgaande van de opzet van het programma in het projectdocument vastgelegd, toch zo veel als mogelijk adequaat te realiseren. Dit zal om veel inzet en om efficiënte organisatie vragen. In het voorafgaande zijn enkele mogelijkheden aangegeven. ‘De komende tijd’ zal o.i. verder dienen te reiken dan het formele einde van het programma in november van dit jaar. Het programma zal hopelijk tenminste tot eind 2009 kunnen worden verlengd. Mogelijk en hopelijk is dan inmiddels tevens een nieuw programma geformuleerd.

De Democracy Unit vormt een onderdeel van de Universiteit van Suriname. Dit lijkt ook op dit moment de beste optie om de doelstellingen van het programma te realiseren. Of dat wat tot nog toe binnen het programma is gerealiseerd tot essentiële veranderingen in het zicht op en functioneren van democratie in Suriname heeft geleid kan niet worden gemeten. Daarvoor is het programma te kort van duur en is het te bescheiden van omvang. Wel is het momenteel kennelijk het enige bestel in het land waarbinnen vertegenwoordigers van verschillende politieke partijen elkaar ontmoeten. Dit moet, voor nu en in de toekomst – van betekenis worden geacht. Zulk overleg zal meer gewicht krijgen indien het zou worden uitgebreid tot aan het maatschappelijk middenveld – iets wat ook het gevoel van de gesprekspartners is. Vooral – dit is meer dan een platitudo - het betrekken van vrouwen en jongeren is zeer aan te bevelen. Concrete aanbevelingen zijn hieronder aangegeven.

Indien in de context van dit programma de contouren van de democratie nadrukkelijk worden getekend, besproken en bediscussieerd – ook via trainingsprogramma’s – is er enige hoop dat de ‘democratische inborst’, ook onder jongeren, wordt versterkt en de afstand tussen ‘democratie zeggen’ en ‘democratie doen’ verkleint. Dat zal winst zijn.

Aanbevelingen voor toekomstige programma-activiteiten .

Reflectie op dat wat via de interviews tot ons gekomen is, brengt ons ertoe enkele punten aan te geven die voor de realisering van dit programma en hopelijk van een volgend programma zinnig zullen zijn. Voor de goede orde: dit betekent niet dat essentiële delen van het bestaande programma zouden kunnen worden verwaarloosd. Integendeel.

Contacten met andere actoren stimuleren

Het primaire doel van het project is het versterken van de politieke democratie in Suriname. De activiteiten zijn dan ook allereerst gericht op de politieke partijen zelf. Hoe kan de kwaliteit van de partijen worden verbeterd – kwaliteit in denken en in doen. Dit verloopt via de kennisoverdracht en discussie in de hoop tot bezinning en actie.

Politieke partijen zijn gericht op en functioneren in een samenleving waarin vanuit het maatschappelijk middenveld ook andere actoren, zoals sociale partners, NGO's en onderwijsinstellingen van betekenis zijn. Het is ons inziens van betekenis de relaties tussen de politieke partijen en zulke actoren te stimuleren, omdat dit kan leiden tot gezichtsverbreding en verdieping bij de politieke partijen. Hoe klein de Surinaamse samenleving ook is en hoezeer kennis- en relatienetwerken van cruciale betekenis zijn, het is een illusie ervan uit te gaan dat zij die bij politieke partijen betrokken zijn, voldoende diepreikend zicht hebben op de visies en acties in/vanuit de andere actoren ontwikkeld – visies en acties die bruikbaar kunnen zijn bij het realiseren en in stand houden van politieke democratie in Suriname, nu en na de verkiezingen.

Daarom zou het goed zijn indien bij enkele activiteiten die in het raamwerk van het project worden georganiseerd, ook andere actoren worden betrokken. Dit kan het beste gebeuren via seminars en workshops indien de thema's daarvoor relevant lijken. Dan zouden gericht vertegenwoordigers van (delen van) het maatschappelijk middenveld kunnen worden uitgenodigd, zodat zij betrokken worden bij overdracht van kennis en discussies en gezamenlijk van gedachten kan worden gewisseld. In dit kader zouden ook vrouwen- en jongerenorganisaties (waaronder ook het Jeugdparlement) – conform de doelstelling van het programma – meer betrokken kunnen worden bij de activiteiten van het programma. Deze mogelijkheid is ook aan de orde gesteld in de gesprekken die wij gevoerd hebben. Zonder uitzondering werd zij binnen het raamwerk van het project als een aanwinst gezien.

Bewustwordingsprogramma's via radio

Bezien zou dienen te worden in hoeverre er radioprogramma's met het oog op verschillende aspecten van de democratie kunnen worden samengesteld en uitgezonden. Voor de democratische bewustwording van de bevolking moet dit van belang worden geacht. Door alle leden van de Klankbordgroep werd dit ondersteund en ook in de gesprekken met de politieke partijen als positief gezien. Vanzelfsprekend komt de uiteindelijke beoordeling na de eerste uitzendingen, d.w.z. het vraagt goede voorbereiding en goed overleg.

Koppeling aan het decentralisatieproces

Het is van betekenis te trachten een koppeling te maken met het decentralisatieproces, d.w.z. zich – in samenwerking met het Bureau Decentralisatie o.l.v. Mr. B. Ahmadali - ook te richten op training van de lokale DR en RR leden. Dat zal helpen de lokale democratie te versterken. Uit informatie hebben wij begrepen dat het district Para een goed district is om als voorbeeld te dienen. Het betekent onder meer het leren van lokale democratische vaardigheden, waaronder het maken van lokale c.q. regionale wetgeving, iets wat nu nog vrijwel onbekend terrein is. Hierin zou de DU en het programma goed kunnen 'scoren' want het is essentieel dat een en ander goed verloopt.

Opzetten van relevant onderzoek.

Het opzetten en uitvoeren van relevant onderzoek waarvan de resultaten kunnen worden overwogen en toegepast binnen de context van het programma is kennelijk moeilijk maar dient toch als belangrijk te worden gezien. Nu van binnenuit dit onderzoek niet tot stand komt verdient het aanbeveling andere wegen te zoeken. Dit zou mogelijk binnen de universiteit kunnen plaats vinden – bijv. via het IGSR, het Instituut dat onder meer M.A. studies organiseert of de (aantalmatig wel zwak bemensde) Public Administration studie. Samen met studenten zouden stafleden/ begeleiders (onder wie dan een lid van de Projectraad) een stuk van het beoogde onderzoek kunnen opzetten. Is dat niet realistisch, dan is het ook denkbaar om langs andere lijn onderzoekers trachten te werven om een stuk van het noodzakelijke onderzoek ten bate van seminars etc. uit te voeren. Vooral dan dient er wel zekerheid te zijn dat het onderzoek nadrukkelijk aan het projectprogramma verbonden is.

Het inschakelen van wetenschappelijke bureaus

Het lijkt zinvol om de wetenschappelijke bureaus van de partijen meer bij het werk te betrekken. Het zou bijvoorbeeld zinvol zijn medewerkers van verschillende bureaus ertoe te brengen om tezamen betrokken te zijn bij de organisatie van een seminar en ook gezamenlijk – tegen vergoeding – een rapport n.a.v. dit seminar te schrijven.

Thema's seminars

De seminars worden als zeer constructief en nuttig ervaren. Vanuit één van de politieke partijen werd zelfs voorgesteld om tenminste zesmaal per jaar een seminar te organiseren. De interviews hebben een schat aan belangrijke thema's opgeleverd die op seminars besproken kunnen worden. Veel thema's zijn aangedragen van buiten de politieke partijen. Het zijn kennelijk thema's die in de Surinaamse samenleving leven en die niet c.q. te weinig aan de orde komen, zeker niet in de context van overleg tussen vertegenwoordigers van politieke partijen en van het maatschappelijk middenveld. Dit geldt ook voor een aantal van de onderwerpen die in 2004 bij het overleg tussen de partijen als van betekenis zijn genoemd.⁵ In feite zijn dit thema's die direct of indirect van veel betekenis (kunnen) zijn bij de opstelling van verkiezingsprogramma's en in die zin, langs een andere weg, sporen met de stemwijzer.

⁵ Soms zal het nuttig zijn om een thema twee maal te behandelen, een keer algemeen als thema (ook met een buitenlands voorbeeld), een tweede maal in workshops toegespitst op de Surinaamse situatie.

Genoemde thema's:

1. Wat is "good governance"?
2. Democratie in de opvoeding
3. Onderwijssystemen en Democratie
4. Kernpunten van democratische beginselen
5. Gelijkheid in diversiteit
6. Modellen van leiderschap
7. Mensenrechten
8. Gender en democratie
9. Organisatie van politieke patronage
10. Transparantie in procedures
11. Wat is corruptie?
12. De ervaringen met het decentralisatieproces (in samenwerking met het DLGP)
13. Democratie in woord en democratie in daad
14. Jeugd en democratie
15. De betekenis van het maatschappelijk middenveld, gezien vanuit de politiek
16. De betekenis van de politiek, gezien vanuit het maatschappelijk middenveld
17. Public sector reform in Trinidad en in Barbados (twee zittingen)

Het lijkt daarbij wel zeer gewenst dat er een programma wordt ontwikkeld dat langs een duidelijke lijn loopt, d.w.z. een herkenbare volgorde kent.

Contacten Caribisch Gebied

Het is niet zo dat in allerlei opzichten de werking van de politieke democratie in het Caribisch Gebied als een voorbeeld voor Suriname kan worden gezien. Maar, zeker nu via CARICOM, Suriname zich met een aantal andere Caribische landen verbonden heeft, lijkt het van betekenis dat onderling van gedachten wordt gewisseld. Via analyse van de situaties elders leert men over de eigen situatie. Mogelijk kan iemand tijdelijk worden aangetrokken die dit voorbereidt. Dit is ook van betekenis met betrekking tot de realisering van de Public Sector Reform, waar er ook afstand tussen zeggen en doen is.

Mogelijk is het ook zinvol te bezien in hoeverre een strak georganiseerd seminar van politieke jongeren – bijvoorbeeld uit Barbados, Suriname en Trinidad, over de werking van politieke democratie in hun land georganiseerd zou kunnen worden.

Ter Afsluiting

Het programma ‘Strengthening of Democracy and Policy Development of Political Parties’ heeft vrij forse vertraging opgelopen. In de komende tijd zal met verve en inzet getracht moeten worden nieuwe vertraging te vermijden en dat wat beoogd wordt zoveel als mogelijk te realiseren.

Wat tot nu toe is georganiseerd en gepresenteerd wordt door velen nadrukkelijk gewaardeerd. Indien de NIMD en/of de Universiteit van Suriname zouden besluiten het programma na afloop van dit project te beëindigen zal dit, zo is onze indruk, in Suriname als een verlies worden ervaren, mogelijk zelfs bij hen die nu hun bedenkingen hebben. Zeker na de opening in februari jl. van het gebouw van de Democracy Unit heeft de DU iets van een plaats in de Surinaamse samenleving gekregen. Indien de NIMD het programma niet wil voortzetten zal dit, in de Surinaamse context, waarschijnlijk als een breuk door Nederland worden gepercipieerd – tenzij er wel zeer legitieme redenen voor stopzetting zouden zijn. Het is ook denkbaar dat de/een Surinaamse overheid het programma niet wenst voort te zetten. Dit moet momenteel o.i. als zeer onwaarschijnlijk worden beschouwd.

Bijlage 1

Terms of Reference NIMD Country Programme Suriname April-May 2008 [main points]

I Netherlands Institute for Multiparty Democracy

The main objective of NIMD is to support the process of democratisation in young democracies by strengthening political parties as pillars of democracy in order to help create a well-functioning, sustainable, pluralistic system of party politics. The NIMD works in a strictly non-partisan and inclusive manner.

The NIMD programme focuses on three intervention areas:

1. Multiparty political system
2. Political parties
3. Relation between political and civil society.

The NIMD Programmes facilitate reform agendas that are the result of either an inter-party or individual party's strategic planning process. These 'home-grown' agendas that reflect the need for full ownership of the process by the political stakeholders – taking into account that democracy cannot be exported – provide the compass for NIMD's assistance to the strategic activities identified by the local political parties. These interventions intend to contribute to the following objectives:

- Reduce polarization and increase social and political cohesion
- Reduce fragmentation and increase stability and predictability in the political system
- Enhance the institutionalization of political parties, peaceful conflict resolution and policy development within the multi-party political system

In addition, NIMD pays special attention to the position of groups currently under represented in politics like women, youth and indigenous peoples.

When implementing its activities, NIMD cooperates and coordinates as much as possible with other national and international organisations that support democratisation processes. The activities of NIMD complement the support given by other Dutch non-governmental as well as governmental organisations, and are financed by the Dutch ministry for Development Cooperation.

II NIMD Programme in Suriname

Introduction

In 2001 Suriname was identified as a possible NIMD programme country for several reasons. At that time, Suriname was considered as a country in transition to democracy after a period of military regime. With the reconsolidation of democracy, the development relationship between the Netherlands and Suriname was resumed again. Moreover, the two countries are closely connected in cultural and economic sense. The first identification mission (January 2002 by Alvaro Pinto Scholtbach, Roel Kuiper, Ellen van Koppen and Mark Dijk) recommended, instead of financially supporting individual parties, the programme should focus on facilitating exchange between Surinamese political parties and political parties in Latin-America and the Netherlands to strengthen skills and knowledge of the political parties. Therefore, the Suriname programme

consists, unlike other NIMD programmes, only of a cross-party project and not of bilateral activities with individual parties.

In November 2002, a preparatory mission by NIMD staff (Ellen van Koppen and Dionne Dinkhuijsen) took place. The University of Suriname was soon identified as a possible partner. Due to the sensitive relationship between the two countries, UNDP Suriname (as an international institute) was invited to cooperate in this programme. In this way, the NIMD was less visible and the risk of being accused of influencing Suriname politics was avoided.

With support of NIMD, the UNDP Suriname and Maurits Hassankhan, member of the Democracy Unit (a multi disciplinary work group of the Anton the Kom University of Suriname), initiated a preparatory assistance project. The programme officially started with a seminar on policy development for political parties in March 2003. After several seminars and discussions with all political parties on the content of the programme, the preparatory phase ended at the end of 2005 by the signing of the multi-annual project document “Strengthening of democracy and policy development capacity of political parties.” This document was signed by the University of Suriname, the minister of Planning and Development Cooperation, The UNDP and the Democracy Unit.

The general objectives of this three-year project, formulated in cooperation with the political parties, are as follows:

- Institutional strengthening of democratic structures in Suriname;
- Strengthening of capacity of political parties to effectively formulate national development policies in a participatory manner
- Strengthening of participatory democracy in Suriname
- Effective technical coordination of programme components
- Effective programme management

Since the three-year plan was not executed as planned (see below), the NIMD and the Democracy Unit have established a new workplan 2008, maintaining the same objectives but with different activities.

Programme implementation

Democracy Unit

The 2005 elections led to a delay in the implementation of the programme, due to changes in the staff of the Ministries and the Anton de Kom University. It also resulted in the appointment of Maurits Hassankhan as minister of Internal Affairs. In September 2006 Hans Breeveld was appointed as the new coordinator of the Democracy Unit. From the beginning of the project an advisory body was established and is still involved in the project. Due to the changes in coordinators and project officers, the implementation of the Democracy programme suffered serious delay in 2006 and 2007. In 2007, the sounding board, consisting of representatives of nine political parties, was installed in order to guarantee ownership of inter-party dialogue and the development of joint intervention programmes with the aim to strengthen democracy. With this the democracy programme reached an important milestone and backing of the major political parties in Suriname.

NIMD -UNDP

Although UNDP has played a crucial role in the start-up phase of the project, UNDP as a reporting partner, turned out to be an extra delaying factor in the implementation of the project due to their bureaucratic reporting principles. Therefore NIMD decided to change the modalities

of cooperation between the Democracy Unit and the UNDP. Since January 2008, the Democracy Unit reports directly to NIMD and will receive the necessary financial funds no longer through UNDP but directly from NIMD. Since NIMD has positive experiences in working with UNDP in Suriname and several other countries, NIMD is still very much interested in coordinating with UNDP's activities on democracy promotion and strengthening of political parties as much as possible. At this moment, all involved parties are exploring the options for a new kind of cooperation.

Regional embedding of the programme

The initial phase of the Suriname programme strongly focused on exchanges between political parties in Suriname and Latin America and several seminars on this subject have been organised. However, it has proven to be difficult to connect to other countries, since Suriname is, not only in language, but also in form of government and history, isolated in its region. Regional initiatives of the OAS and UNDP on this theme in the Caribbean has been decreasing in the last years. In 2007, the NIMD has restructured its headquarters in The Hague which resulted in the creation of the regional team Latin America and the Caribbean, in which Suriname is included. This organisational structure should increase the regional embedding of the Suriname programme in Latin America.

III The Evaluation

Objectives of the evaluation

- To assess the achieved results of the NIMD Suriname Programme in relation to the three general objectives within the NIMD mandate mentioned in the first section;
- To assess the achieved results of the programme in relation with the objectives as specified in the multi-annual plan and the NIMD's annual year plans 2004-2008.
- To provide an analysis of the current political situation and the political system and make concrete recommendations, if necessary, to adjust the NIMD programme in Suriname in order to improve the efficiency and effectiveness of the programme and ensure the best possible use of the available resources
- To examine the impact of NIMD's support regarding the institutional strengthening of the Democracy Unit
- To examine if the Democracy Unit has the most effective organisational structure to match the need of the political parties.
- To examine the impact of the Democracy programme regarding the institutional strengthening of the involved political parties.
- To acquire a better understanding of the relationship between the methodology used and the effectiveness of the programme.
- To clarify which lessons can be learned for the work of NIMD in general.

Evaluation Parameters

The main objective of the NIMD Programme in Suriname is *the strengthening of the multiparty political system in Suriname.*

The external evaluation will cover the period from March 2003 to April 2008 and will take into account the following questions.

Central questions:

1. cross-party projects

- What are the achieved results, both qualitative and quantitative, in relation to the general and specific objectives of the programme activities?
- Is the assumption correct that the three specific objectives lead to the overall objective namely developing and strengthening the multi party system?
- What is the impact of the programme at the level of institutional strengthening of political parties?
- What is the impact of the programme on the development and strengthening of a inclusive multi party system in Suriname?

2. Implementation modalities

- Does the methodology as applied guarantee ownership of the process by political parties?
- How does the overall programme management function in Suriname and in the Netherlands?
- Are the lessons learned (e.g. from monitoring reports) adequately implemented?
- Is the organizational set-up of the Democracy Unit appropriate for the execution of its various functions and does it match the need of the political parties?
- Has the cooperation between NIMD, DU and UNDP been executed successfully and effectively?
- Has the registration and documentation of the projects been adequately organized?
- What is the added value of the NIMD programme in Suriname, compared to other local and international organizations like EU, UNDP and others working in the same field?
- Is the programme implemented in a coherent and comprehensive way?
- Is the programme sufficiently well prepared to attract other international partners to the programme on a longer term basis (e.g. through strategic partnership agreement with NIMD)
- Are the results of the projects sustainable?

3. Lessons learned

The evaluation should, amongst others, result in recommendations regarding the following issues:

1. The need for continuation of the programme and its possible future direction;
2. The effectiveness of the allocation of the budget between the different projects;
3. The active role of NIMD and the Democracy Unit and the main functions it should undertake;
4. The impact of the programme as stated in the objectives;
5. The ownership of the programme (principle of demand driven approach).

6. The budget of the programme in relation to the absorption capacity of the Democracy Unit. Expansion of the strategic network; finding external financial funds.
7. Indicators to measure the impact of programmes, to monitor progress and to make a comparison to other programmes of a similar nature.
8. Recommendations on the specific approach of the Democracy Unit towards the process of democratisation in Suriname.

IV. Methodology

- Study the relevant documentation regarding the Suriname programme (original programme proposal, mission reports, annual plans and programme reports).
- Study the NIMD four year programme and specific NIMD methodology.
- Study the PMS and select some files, available at the office in The Hague, for case studies regarding the process of project-proposals, decision-making and implementation;
- Interviews with members of the sounding board to discuss the impact the NIMD programme has (had) on the development of their party;
- Interviews with members of the project team of the Democracy Unit
- Interviews with the board of the University
- Interview with UNDP
- Meetings with the coordinator, the project officer and bookkeeper of the University; Meeting with the auditor;
- Meetings with the (former) programme officers in the Netherlands, with the NIMD office staff
- Meeting with the Netherlands embassy in Suriname
- Meeting/interview with IPP
- Formulate the final report and present it to the NIMD Director;

V. Evaluation team

Ad de Bruijne (University of Amsterdam)
Mireille Brunings (Central Bank of Suriname)

All members should be fluent in English.

VI. Reporting

The report should be written in English. The draft report should be handed in at NIMD before 2 May 2008. The report will be presented to the Supervisory Council of NIMD at 13 May 2008. It will contain an executive summary (in English) and cover the issues that are mentioned in this Terms of Reference.

VII. Miscellaneous

The NIMD Director may decide, depending on the needs, to extend the period of the assignment for purposes of discussions about the outcome of the evaluation. Specific new terms of reference shall be agreed for such a follow-through exercise.

NIMD bureau

March 2008-----

Bijlage 2

A. Agenda ontmoetingen en interviews, georganiseerd door Bureau Democracy Unit, Universiteit van Suriname

Institution: University of Suriname			
Evaluation: Project "Strengthening of Democracy and Policy Development Capacity of Political Parties"			
For the period: 17 – 30 April 2008			
Date	M. Brunings en A. de Bruijne	Tijdschema	plaats
1. Thursday 17 April 2008	Bespreking dr J. Breeveld, directeur Democracy Unit	12.00 – 13.00	Gebouw DU
	Bespreking Projectraad	13.00 – 14.30	Gebouw DU
2. Friday 18 April 2008	DU (Archief)	9.00 – 12.00	Gebouw DU
	Bespreking Boekhouder	12.00 -12.45	Gebouw DU
3. Saturday 19 April 2008			
4. Sunday 20 April 2008			
5. Monday 21 April 2008	Interview Th.Giddens, Country Director Ad Interim UNDP	9.00 – 9.30	Gebouw UNDP
	Bezoek Mevr T. van Gool, Ambassadeur Nederland	10.00 – 10.30	Ned. Ambassade Roseveltkade
	Interview Districtsraad Paramaribo	11.45 – 12.15	Commissariaat Sommelsdijkstraat
	Bezoek Minister drs. M. Hassankhan	12.30 – 13.00	Ministerie Binnenlandse Zaken
	Interview drs A. Li Fo Sjoë, voorzitter Bestuur Universiteit	14.00 – 14.30	Gebouw Bestuur
	Bezoek President		Afgezegd omdat zijn volle agenda het niet toelaat een gesprek met de evaluatie cie. in te schuiven in deze periode.
	Bezoek Vice President		Afgezegd. De VP zegt dat hij het gesprek zal combineren met het gesprek van de VHP.

6. Tuesday 22 April 2008	Bezoek Minister dr. R. van Ravenswaay	11.30 -12.00	Ministerie PLOS
	Interview Klankbordgroep	13.00 – 15.00	Gebouw IMWO
	Interview SPA	17.15 – 18.00	SPA Gebouw
7. Wednesday 23 April 2008	Interview Bureau Forum NGO's (mevr. S. Ketwaru)	9.00 – 9.30	H. Arronstr 126
	Interview COL	10.00 – 10.45	Planbureau S.Redmondstr.
	Interview VSB	11.00 – 11.45	VSB-Bureau Prins Hendrikstraat 18
	Interview NPS	16.00 – 16.45	Afgezegd
8. Thursday 24 April 2008	Interview IRIS	9.00 – 9.45	H.Arronstr. 14, Naast Bisschopshuis
	Interview Platform NGO's voor Vrouwen en Ontwikkeling (mevr. Gilliad)	10.00 – 10.45	Projekta W. van Aalstr.
	Interview KTPI	11.15 – 12.00	Anton Faverystr. No.1, Tourtonne III,
	Interview DNP 2000	18.00 – 18.45	Gebouw DU
9. Friday 25 April 2008	Interview Mr. B. Ahmadali (Direkteur DLGP)	9.30 – 10.30	Anton Dragtenweg
	Interview CLO	11.00 – 11.45	Verl. Gemenelandsweg 74
	Interview NDP	12.15 – 13.00	Ocer, Benjaminsstraat
	Interview BVD	13.30 – 14.15	Gebouw BVD Hogestr. 28-30
	Interview DA-91	19.00 – 20.00	Gebouw DA-91 Gladiolenstraat 17
	Interview ABOP	20.00 – 21.00	Gebouw DU
10. Saturday 26 April 2008			

11. Sunday 27 April 2008			
12. Monday 28 April 2008	Interview UNDP	9.00 – 10.00	UNDP gebouw
	Interview drs. L. Beek, decaan Faculteit Maatschappijwetenschappen	12.30 – 13.00	Gebouw Universiteitscomplex
	Interview dr. M. Schalkwijk, decaan ISGR	14.00 – 15.00	IGSR – Universiteit
13. Tuesday 29 April 2008	Interview VHP	10.00 – 11.30	De Olifant
	Interview PL	13.00 – 14.00	Ministerie Ruimtelijke Ordering en Grondbeheer
14. Wednesday 30 April 2008	Interview Ravakur	8.00 – 8.45	Gebouw DU
	Gesprek dr. J. Breeveld, Democracy Unit	9.00 – 11.00	Gebouw DU
	Interview dr J. Menke	11.00 – 12.00	IGSR – Universteit

B . Namenlijst van geïnterviewde personen (vermeld in volgorde van gesprek)

Democracy Unit

1. Breeveld, dr. J.H.
2. Sewradj, mr. S.

Projectraad DU

3. Kasdipowidjojo, mr. J.
4. Jap A Joe, drs. H.
5. Boldewijn, drs. A.
6. Dos Ramos, mw. G.
7. Pawirosonto, mw.R.

UNDP

8. Gittens, Thomas.W
9. Martoredjo, Ruben

Nederlandse Ambassade

10. Gool van, mw. T. (Ambassadeur)
11. Brouwers, mw. N.

Districtsraad Paramaribo

12. Lapar, mw. C.
13. Sitaram, hr. ?
14. Kalpoe, mw. Ch.
15. Setrojojian, hr. E.
16. Hanoeman, hr. S.
17. Amatngalim, hr. D. (Districtsadministrateur)

Ministerie van Binnenlandse Zaken

18. Hassankhan, drs. M. (Minister)

Bestuur Universiteit

19. Li Fo Sjoë, drs. A.

Ministerie PLOS

20. Ravenswaay, van dr. R. (Minister)

Klankbord DU

21. Rathipal, mr. M.
22. Simons, mw. drs. J.
23. Pika, hr. R
24. Sumter-Grifith, mw. K.
25. Bram, mw. S.
26. Grunberg, hr. R.
27. Ori, drs. H.
28. Kasantaroeno, Frans

29. Kadirbaks, hr. R.S.

SPA

30. Gilds, hr. S.

31. Defares, mw. drs. S.

32. Landvreugd, hr. D.

33. Nok mw. Lydia

Bureau Forum NGO's

34. Ketwaru, Sheila,

35. Awanima, Olvina

36. Romalho, Lucius

COL

37. Blanker, H.

38. Jamaluddin hr. ?

VSB

39. Meyer, Ir. M.

40. Lo Fo Sang, D.

41. Essen van, hr. R.

42. Doelwijt, mw. H.

IRIS

43. Bekker, de, Mgr. Drs. W.A.J.M. (Bisschop)

44. Lalmohamed, hr. J.

45. Waagmeester, drs. N.

46. Bansradj, hr. ?

Platform NGO's voor Vrouwen en Ontwikkeling

47. Ganga, mw. S

48. Gilliad, mw. I.

49. Bhattacharji, Rayah

50. Ramdin, mw. N.

KTPI

51. Soemita, W.

52. Dragman, R.

53. Wangsabesari, drs. O.

DNP-2000

54. Raveles, mw. Y.

55. Manohar, mw. mr. M.

56. Belliot, mw. A.

ABOP

- 57. Amafo, mw. drs. A.
- 58. Daniel, hr. D.
- 59. Ada, hr. C.
- 60. Jemesi, hr. M.

Bureau Decentralisatie

- 61. Ahmadali, mr. B.

CLO

- 62. Hooghart, hr. R.
- 63. Miskin, hr. M.

NDP

- 64. Geerlings-Simons, mw. drs. J.
- 65. Menso, hr. D

BVD

- 66. Mungra, hr. D.
- 67. Gopalrai, mw. A.

DA-91

- 68. Meyer, hr. W.

Faculteit der Maatschappijwetenschappen

- 69. Beek, mw. drs.L
- 70. Lenting, mw. drs. Z.
- 71. Sichem van, hr. R., M.A.

IGSR

- 72. Schalkwijk, dr. M.
- 73. Menke, dr. J.

VHP

- 74. Ajodhia, mr. J.
- 75. Hassankhan, drs. M.
- 76. Rathipal, mr. M.

PL

- 77. Kasantaroeno, hr. F.
- 78. Kadirbaks, hr. R.S.

RAVAKSUR

- 79. Haverkamp, hr. R
- 80. Shields, hr. S.
- 81. Gorisson, mw. Y.

